

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: Filozofie

Studijní program: Učitelství pro 2. stupeň

Studijní obor Český jazyk a literatura – občanská výchova
(kombinace)

**ŽIVOTNÍ HODNOTY OVLIVNĚNÉ VÝUKOU
NÁBOŽENSTVÍ U STUDENTŮ STŘEDNÍCH
ŠKOL**

**THE LIFE VALUES INFLUENCED BY THE
EDUCATION OF RELIGION AT HIGH SCHOOL
STUDENTS**

Diplomová práce: 2010–FP–KFL– 172

Autor:

Pavλίna Rosická

Podpis:

Adresa:

Vykáňská 3

100 00, Praha 10

Vedoucí práce: IC.Lic. Michal Podzimek Th.D.

Konzultant:

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
74	19	0	2	37	1

V Liberci dne: 15. 4. 2010

Katedra: Filozofie

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(pro magisterský studijní program)

pro (diplomant) Pavlína Rosická
adresa: Vykáňská 3, 100 00 Praha 10
obor (kombinace): Učitelství pro 2. stupeň, český jazyk – občanská výchova

Název DP: Životní hodnoty ovlivněné výukou náboženství u studentů středních škol.

Název DP v angličtině: The life values influenced by the education of religion at high school students.

Vedoucí práce: Podzimek Michal, IC.Lic., Th.D.
Konzultant:

Termín odevzdání: 30. 4. 2009

Pozn. Podmínky pro zadání práce jsou k nahlédnutí na katedrách. Katedry rovněž formulují podrobnosti zadání. Zásady pro zpracování DP jsou k dispozici ve dvou verzích (stručné.resp. metodické pokyny) na katedrách a na Děkanátě Fakulty pedagogické TU v Liberci.

V Liberci dne 28. 4. 2008

.....

děkan

vedoucí katedry

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

Datum: 15. dubna 2010

Podpis:

Pavλίna Rosická

Poděkování

Na tomto místě bych v první řadě poděkovala vedoucímu diplomové práce IC.Lic. Michalu Podzimkovi, Th.D. za vedení během celého procesu tvoření mé práce.

Velké díky patří Mgr. Iljovi Hradeckému za podnětné rady a pomoc během psaní diplomové práce.

Mé další poděkování patří mé rodině, především mamince Naděždě Rosické za podporu během celého studia a za pomoc, bez níž bych nemohla na TUL studovat.

V neposlední řadě bych ráda poděkovala kamarádům, spolužákům a spolužačkám, kteří mi pomohli dotvořit vzpomínky na má studentská léta v Liberci nezapomenutelnými.

Anotace

Životní hodnoty ovlivněné výukou náboženství u studentů středních škol.

ROSICKÁ Pavlína

DP 2010

Vedoucí práce: IC.Lic. Michal Podzimek Th.D.

Diplomová práce se zabývá vlivem náboženské výchovy na středoškolskou mládež, která absolvuje její výuku. Zároveň DP zkoumá rozdíly mezi nevěřícími a věřícími studenty vybraných středních škol v několika směrech (volný čas, problematika sexu, alkoholu a kouření a jejich subjektivní názory na víru, její přínos či případné rozdíly mezi věřícími/nevěřícími). Pomocí dotazníkové metody se snaží rozpoznat hlavní rozdíly u sledovaných skupin a zjistit, zda a v jakých směrech dokáže výuka náboženství své studenty ovlivnit a jestli pomáhá dotvářet jejich žebříček hodnot.

Klíčová slova

výuka náboženství, hodnoty životní, mládež, náboženství, křesťanství

Summary

The life values influenced by the education of religion at high school students.

My thesis is relating to the influence of religious education on high-school students which passed this subject. Also examines the differences between the atheist students and faith believers of the selected high schools in variety of ways (free time, sexual problems, alcohol and cigarettes and their opinions about faith, its contribution or differences between atheists/believers). By the help of questionnaire is trying to recognize the main difference of the examined groups and to find out whether and by which directions can an education of religion influenced its students and if it helps to make their value list.

Key words

education of religion, life values, youth, religion, christianity

Zusammenfassung

Die Lebenswerte beeinflusst vom Religionsunterricht bei den Mittelschüler.

Diese Diplomarbeit beschäftigt sich mit dem Einfluss des Religionsunterrichtes auf die Mittelschüler, die ihren Unterricht absolvieren. Die Diplomarbeit analysiert die Unterschiede zwischen den gläubigen und ungläubigen Studenten der ausgewählten Schulen und konzentriert sich auf die Freizeit, die Sexproblematik, die Alkoholproblematik, die Rauchproblematik und ihre subjektive Meinungen zu der Religion, ihren Beitrag oder eventuelle Unterschiede zwischen den Gläubigen/Ungläubigen. Anhand der Umfragemethode bemüht sich die Diplomarbeit die Hauptdifferenzen bei beobachteten Gruppen erkennen und feststellen, ob und in welchen Richtungen der Religionsunterricht die Studenten beeinflussen kann und ob der Religionsunterricht ihre Rangliste der Werte formen kann

Schlüsselwörter

Der Religionsunterricht, die Rangliste der Werte, die Jugend, die Religion, das Christentum

Obsah

ÚVOD	9
A. TEORETICKÁ ČÁST.....	11
1. NÁBOŽENSTVÍ JAKO SPOLEČENSKO-KULTURNÍ FENOMÉN	11
1.1 KŘESŤANSTVÍ.....	12
1.2 KŘESŤANSTVÍ V ČECHÁCH, RELIGIOZITA SOUČASNÉ ČESKÉ SPOLEČNOSTI	16
1.3 NÁBOŽENSTVÍ JAKO SMYSL ŽIVOTA.....	19
2. HODNOTY MLÁDEŽE	21
2.1 DEFINICE POJMU „MLÁDEŽ“	26
2.2 HODNOTY MLÁDEŽE NÁBOŽENSKY ZAMĚŘENÉ.....	29
3. VÝUKA NÁBOŽENSTVÍ.....	31
3.1 VÝVOJ VÝUKY NÁBOŽENSTVÍ V ČESKÉ REPUBLICE.....	34
3.2 RVP A VÝUKA NÁBOŽENSTVÍ	35
4. ŠKOLY ZÚČASTNĚNÉ VÝZKUMU	36
4.1 ARCIBISKUPSKÉ GYMNÁZIUM PRAHA	36
4.1.1 <i>Výuka náboženství</i>	37
4.2 CYRILOMETODĚJSKÉ GYMNÁZIUM PROSTĚJOV	38
4.2.1 <i>Výuka náboženství</i>	39
4.3 BISKUPSKÉ GYMNÁZIUM BOHOSUDOV.....	40
4.3.1 <i>Výuka náboženství</i>	41
B. PRAKTICKÁ ČÁST.....	42
5. METODOLOGIE	42
5.1 STANOVENÍ VÝZKUMNÉHO CÍLE A HYPOTÉZY	43
5.2 CHARAKTERISTIKA DOTAZNÍKU.....	43
5.3 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO VZORKU A PROSTŘEDÍ	44
6. VLASTNÍ ŠETŘENÍ, VYHODNOCENÍ	45
6.1 OBECNÉ ÚDAJE	45
6.2 NÁBOŽENSKÉ VYZNÁNÍ RESPONDENTA.....	48
6.3 VOLNÝ ČAS.....	51
6.4 ETICKÝ PROFIL.....	55
6.5 OVlivNĚNÍ ŽIVOTNÍCH HODNOT NÁBOŽENSKOU VÍROU.....	60
6.5.1 <i>Ovlivnění životních hodnot u věřících studentů</i>	61
6.5.2 <i>Ovlivnění životních hodnot u nevěřících studentů</i>	63
6.6 ZÁVĚR VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	65

7. ZÁVĚR	67
8. SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ.....	68
8. 1 SEZNAM INTERNETOVÝCH ZDROJŮ.....	71
9. SEZNAM PŘÍLOH	71
DOTAZNÍK	73
<i>RESPONDENT – OBECNÉ ÚDAJE</i>	<i>73</i>
<i>VOLNÝ ČAS RESPONDENTA.....</i>	<i>73</i>
<i>ETICKÝ PROFIL RESPONDENTA.....</i>	<i>74</i>
<i>OVLIVNĚNÍ ŽIVOTNÍCH HODNOT NÁBOŽENSKOU VÍROU</i>	<i>74</i>

Úvod

„Změnili jsme své prostředí tak radikálně, že nyní musíme změnit také sebe, abychom v tomto novém prostředí mohli existovat“

Norbert Wiener

Žijeme v době, kdy se obecně zpochybňují duchovní hodnoty a kdy se mnoho z nás táže po smyslu života. Pro Českou republiku přineslo posledních dvacet let velkou změnu, která zahýbala s životy a hodnotami každého z nás. Žijeme nyní v demokratickém státě, máme svobodu, možnost dělat co chceme, cestovat kde chceme a vzdělávat se v oborech, které nás doopravdy zajímají. Nikdo nás nemůže diskriminovat za naši víru, za naše názory. Přesto se však zdá, že obecně morálka v posledních letech upadá, že lidé si méně a méně váží toho, co mají a co jim dnes svět nabízí.

Stejně tak dnes ztrácí svou nezastupitelnou pozici náboženství. Česká republika má u ostatních zemí přívlastek jako jeden z „nejateističtějších“ států světa a to i přes to, že dle výzkumů Češi svou víru mají. Je často spojena s životním názorem, hledáním sebe sama a vírou, že existuje něco, co nás přesahuje. K církvím se stále hlásí velmi nízké číslo populace. I já stále spatřuji ve společnosti, ve které se pohybuji, že pro velkou část lidí, jsou věřící lidé „jiní“. S tímto názorem jsem se bohužel setkala i na základních školách, na kterých jsem učila. Při otevřených debatách se žáky o náboženství jsem se setkala s dosti vyhraněnými názory, kdy bylo znát, že rodiče žáky od náboženství odháněli či dokonce varovali. Při osobní promluvě s věřícími žáky jsem se dověděla, že se občas za svou víru stydí (zvláště v kolektivu nevěřících vrstevníků) a leckdy je jejich víra terčem posměchu. Na základě těchto informací jsem se rozhodla zabývat náboženskou výchovou a jejím vlivem na její absolventy.

Náboženská výchova, ať už jako samostatný předmět, či alespoň jako součást občanské či jiné výchovy jistě patří do osnov každé školy. Seznámení se světovými náboženstvími a především s křesťanstvím by mělo být součástí základního vzdělání, které má mít každý občan naší země.

Cílem mé práce je zjistit, zda studenti, kteří absolvují výuku náboženství, mohou být v určitých směrech ovlivněni, zda vnímají výuku náboženství jako přínos a v jakých směrech se liší věřící a nevěřící studenti.

Zaměřila jsem se na středoškolskou mládež, jelikož ta odráží zájmy společnosti a představuje vzdělanostní a kvalifikační potenciál pro další období. Zároveň lze u současné mládeže spatřovat změny v hodnotové orientaci. Toto téma je v poslední době velice populární, o problematice životních hodnot mladých lidí to bylo již hodně napsáno i diskutováno. Já jsem se rozhodla se na mladé lidi podívat trochu z jiného úhlu, zaměřit se na mládež, která absolvovala výuku náboženství a které po celý čas střední školy trávila čas se spolužáky, kteří věří v Boha a kteří mají trochu jiný pohled na život.

Diplomová práce má dvě části. V teoretické části seznamuji s náboženstvím, především pak s křesťanstvím, jakožto náboženstvím, které především plní osnovy škol zúčastněných výzkumu. V další kapitole se věnuji právě výuce náboženství na školách. Další důležitou kapitolou je ta, která představuje dnešní mládež a její žebříček hodnot. V teoretické části také seznamuji s konkrétními středními školami, na nichž proběhl výzkum. V praktické práci jsou vyhodnoceny výsledky výzkumu, který probíhal na základě dotazníků, a to pomocí grafů pro jejich přehlednost.

A. TEORETICKÁ ČÁST

1. Náboženství jako společensko-kulturní fenomén

Od samého počátku lidského bytí potřebovali lidé něčemu věřit, v něco doufat, něco uctívat. Náboženství, ať už v jakékoliv podobě, bylo vždy důležitou součástí každé doby, každého společenství. Dle Wolfa: „*Náboženství začíná vírou v bohy nebo božství a přijetím členství v církvi, kdy si lidé uloží určité hranice a normy svého chování, určitý řád a určitou morálku, které se podřídí ve jménu určitého boha, bohů nebo určitého principu, zákona a pravidel či příkázání, která jsou nad nimi nebo od bytosti nadpřirozených. Za fenomén náboženství může být považováno samo latinské slovo religio (religare=spojovat), které má mnohem větší rozsah, než původně mělo v Římě, a používá se v jazycích románských, germánských a jiných, zatímco ve slovanských jazycích a zvláště u nás se ujal více termín náboženství. Jde zde tedy přímo o vztah člověka k bohu, nikoliv pouze o vztah člověka, vymezený určitými pravidly, která lidi spojují (religare).*“¹

I dnes je náboženství nezastupitelnou hodnotou, inspirací a živým spojením lidí, ale také dědictvím lidstva, součástí nás samých, odkazem našich předků. Důkazy o náboženských představách sahají hluboko do pravěku, už pralidé uctívali a pohřbívali své mrtvé druhy. Dle převažujících religionistických teorií jsou nejstarší náboženské představy spjaté s animatismem a totemismem. S počátky civilizace ve Starém světě se rozvíjela náboženství panteistického charakteru. Mezi prvními monoteistickými náboženstvími se objevil judaismus a jeho pokračovatelem a dovrшитelem se stalo křesťanství.

I dnes se výrazně liší podoby náboženství na celém světě, zatímco na západní polokouli převažuje víra v jednoho boha či bohy, na východní existují i náboženství bez boha (buddhismus a taoismus a další, které nejsou založeny na víře v jednoho Boha, ale jejich cílem je splynutí s myšlenkou dobra, osvícením, dosažením nirvány).

Protikladem náboženství je ateismus, učení, které neguje a odmítá náboženství. Je spojováno s materialismem, konzumerismem a bezvěrectvím. Má v současné době dvě různé podoby: jak negace náboženství (označována také jako agnosticismus), tak i aktivní vyznávání ateistických idejí a učení o čistě materialistické podstatě světa

¹ WOLF, J. Člověk ve světě náboženství. Praha: Unitaria, 1992, s. 21.

člověka. Na celém světě je cca 300 milionů lidí, kteří se hlásí k ateismu, což jsou asi 4% populace a dalších asi 16 % obyvatel světa se nehlásí k žádnému náboženství, ale nejsou ateisty.

Dnes je většina náboženských otázek spojena s křesťanstvím. Jedná se o nejrozšířenější, ale také nejvíce diferenciované a specializované náboženství. Hlásí se k němu téměř dvě miliardy lidí celého světa.²

Náboženství dává lidem odpovědi na základní lidské otázky, které se pídí po smyslu života, po tom, jak žít, pro co žít, stává se pro věřící určitým mravním závazkem na celý život.

1.1 Křesťanství

Proč se zrovna křesťanství stalo nejvíce vlivným náboženstvím posledních dvou tisíc let? Zmínka o křesťanství jistě patří i do této práce, veškeré střední školy, na kterých proběhl výzkum ve svých osnovách věnovaly většinu času právě výuce křesťanství, práci s Biblí atd. Učení o ostatních světových náboženstvích neprobíhalo zdaleka v takovém rozsahu

Jedna z hlavních myšlenek, které postavily křesťanství na pozici nejdominantnějšího náboženství světa je myšlenka rovnosti lidí před Bohem a také jednoduchost a přístupnost prvotního křesťanského náboženství, redukováno někdy až na víru ve spasení člověka skrze Ježíše Krista.³

Křesťanství bezesporu formovalo vývoj evropský i celosvětový, je součástí velmi dlouhé tradice, příchod křesťanství znamenal konec poddanství a nevolnictví, začalo šířit myšlenky dobra, lásky a rovnosti lidí bez rozdílu. Jeho přínos pro lidstvo je významný a nezastupitelný.

Dle Josefa Wolfa: *„Křesťanství je především obsaženo v duchu a činech posledních dvou tisíc let, ve vůdčích myšlenkách a uměleckých, filozofických i vědeckých dílech a technických skvostech architektury mnoha generací tvůrců, myslitelů, učitelů a státníků a představitelů církví, kteří byli posilováni a sjednocováni křesťanskými ideami a vírou jako čirým duchovním pramenem a duchovní silou. Tato*

² WOLF, J. Člověk ve světě náboženství. Praha: Unitaria, 1992, s. 8 – 23.

³ tamtéž, s. 109.

*skutečnost, procházející dějinami lidské společnosti, je teprve tím podstatným a základním hybatelem lidstva. Neboť, jak prokázali mnozí myslitelé, hlavní obraz biblického náboženského myšlení nespočívá na znalostech o Bohu, ale v následování Boha.*⁴

Kdo je křesťan dnes? Křesťan je ten, kdo vyznává Ježíše Krista jako Spasitele. Tato víra vede věřící k přijetí křtu. Osobním vztahem ke Kristu je člověk osvobozen od hříchu a znovuzrozen jako Boží dítě, po křtu se stává plnohodnotným členem církve a má mít účast na jejím poslání. Křest nelze podle většiny církví už nikdy zrušit. Dnešní křesťanství uznává právo každého na náboženskou svobodu a odmítá někoho přivádět ke křesťanství pod jakýmkoliv nátlakem nebo komukoliv bránit, aby žil podle vlastního svědomí. Ze spásy není vyloučen nikdo, kdo pravdivě podle svého svědomí usiluje o nalezení pravdy.⁵

Křesťanství se rozvětňuje na mnoho rozličných denominací, existuje také velké množství skupin, které se pokládají za křesťanské, zatímco většina denominací je za křesťanské nepokládá (např. Svědkové Jehovovi). Dle internetového portálu „www.cirkev.cz“ rozlišujeme tyto české křesťanské církve:

Apoštolská církev - Apoštolská církev patří mezi evangelikální⁶ církve. Řadí se mezi letniční církve, které jsou sdruženy celosvětově v "Pentecostal World Conference" a v rámci Evropy v "Pentecostal European Fellowship".

Armáda spásy - svou křesťanskou víru prokazuje praktickým způsobem. Všude na světě poskytuje profesionální a lidskou péči potřebným lidem, bez ohledu na jejich rasu, pohlaví a vyznání. Jejím posláním je kázat evangelium, a ve jménu Ježíše Krista naplňovat lidské potřeby.

Bratrská jednota baptistů - Baptisté jsou křesťanská reformační církev, která zastává kongregační zřízení. Každý sbor je samostatný a každý člen má právo zasahovat do sborových záležitostí. Jednotlivé sbory jsou sdruženy do jak jednot (u nás Bratrská jednota baptistů), tak do kontinentálních seskupení a světového svazu baptistů.

Církev adventistů sedmého dne - V Církvi adventistů sedmého dne je obvyklá zastupitelská forma církevní správy. Vychází z učení a zásad Bible, kterou považují za inspirované Boží slovo.

⁴ WOLF, J. Člověk ve světě náboženství. Praha: Unitaria, 1992, s. 110

⁵ DREXLEROVÁ, A. Já a ty. Praha: Společnost křesťanů a Židů, 2007, s. 11.

Církev bratská - Církev bratská je větví křesťanské církve. Tvoří ji otevřená společenství lidí, kteří věří v Ježíše Krista jako Božího Syna a svého zachránce, přijímají Bibli za měřítko víry, učení i života. Sbory Církve bratrské vidí svůj úkol ve vyznávání křesťanské víry, ve vedení k této víře, ve vytváření společenství věřících a v praktické pomoci potřebným lidem.

Českokrabská církev evangelická - křesťanská církev, která věří v Boha živého, zjeveného v Ježíši Kristu a dosvědčeného v Bibli i ve skutcích a činech. Je církví protestantskou vycházející z české a evropské reformace. Hlásí se k odkazu Mistra Jana Husa a Jana Amose Komenského.

Církev československá husitská - Církev československá husitská je společenstvím lidí, které spojuje snaha navrátit se k Bohu cestou, kterou ukázal Ježíš z Nazareta. Má 295 náboženských obcí, které jsou rozděleny mezi 6 diecézí se sídly v Praze, Hradci Králové, Brně, Olomouci, Plzni a Bratislavě.

Slezská církev evangelická a. v. - Věř v jednu Církev Kristovu. Jako součást této všeobecné Církve touží naplňovat poslání a zvěstovat Evangelium. Církev má celkem 21 sborů + kazatelské a misijní stanice. Se svými 15 tisíci členy je největší luterskou církví v ČR.

Církev Řeckokatolická - je společné označení pro samosprávné východní katolické církve, které mají liturgií byzantského obřadu. Tyto církve působí zejména ve střední a východní Evropě.

Evangelická církev a. v. - je relativně mladou církví registrovanou na území České republiky, která vznikla po rozpadu federace roku 1993. Vyznává Ježíše Krista jako Hlavu všeobecné křesťanské církve, vycházejí z Písma Svatého a ze Symbolických knih (Knihy svornosti) jako věrného výkladu Písma Svatého. Hlásí se do velké rodiny evangelických církví augsburského vyznání.

Evangelická církev metodistická - Metodisté se hlásí k odkazu světové reformace. Metodistické hnutí vzniklo v 18. století v Anglii působením Johna Wesleye. V Československu začala metodistická církev svoji práci po první světové válce evangelizací, rozšiřováním Biblí a sociální pomocí. Dnes je církev organizována jako samostatná Výroční konference společně pro Českou a Slovenskou republiku.

⁶ konzervativní větev protestantismu

Jednota bratrská - se zrodila z odkazu husitství. Je ovlivněna učením Petra Chelčického, byla založena bratřími pod vedením bratra Řehoře v Kunvaldu v severovýchodních Čechách v roce 1457. Tato skupina zdůrazňovala trojí ideál víry, lásky a naděje, se silnějším důrazem na praktický křesťanský život než na učení nebo církevní tradici.

Křesťanské sbory - jsou duchovním hnutími, která vychází z učení a praxe prvotních sborů Církve, jak jsou zaznamenány v Novém zákoně. Za základ svého života přijímají dílo a učení Pána Ježíše Krista.

Křesťanská společenství - jsou svazkem samostatných křesťanských sborů a skupin. Vznikla v roce 1990 a v současné době sdružují 47 sborů a misijních skupin. Jedná se o charismatické sbory, tj. sbory křesťanů, kteří věří a praktikují duchovní dary zmíněné v Písmu.

Luterská evangelická církev a. v. - církev má své kořeny v reformaci Martina Luthera a své centrum ve Slezsku. Pražský sbor vznikl 23. února 2003. Základem zvěsti je v Ježíši Kristu zjevené Boží Slovo, jak o něm svědčí biblické knihy Starého i Nového zákona.

Starokatolická církev - je součástí jedné, svaté, obecné a apoštolské Církve Kristovy. Hlásí se k víře, učení a praxi prvních křesťanů, nemá majetek a nechce mít víc, než stačí k zabezpečení základních potřeb. Hlásí se k alternativnímu katolictví a k tradici sv. Cyrila a Metoděje, k odkazu Mistra Jana Husa i České církve podobojí Jana Rokycany.⁷

Pravoslavná církev - v pravoslaví jde především o pravé slavení Boha, tedy o autentický způsob života, který oslavuje Boha. To však zajisté zahrnuje i „pravověří“ jakožto správné mínění ve věcech víry. Pravoslavné křesťanství není centrálně organizováno, tvoří je společenství autokefálních církví.

Římskokatolická církev – asi polovina všech křesťanů náleží do římsko-katolické církve. Příslušnost ke katolické církvi se vyznačuje spojením s papežem, biskupskou strukturou zajištěnou podle apoštolské posloupnosti a naukovou jednotou, která se vyjadřuje uznáním církevních dogmat.⁸

⁷ Dostupné z WWW: <http://www.cirkve.cz/> [cit. 10. dubna 2010]

⁸ DREXLEROVÁ, A. Já a ty. Praha: Společnost křesťanů a Židů, 2007, s. 58.

1.2 Křesťanství v Čechách, religiozita současné české společnosti

Co zapříčinilo, že se dnes Česká republika považuje za jeden z nejateističtějších států světa? Jakou roli zde hrálo náboženství dříve a dnes? Je pravdivý názor, že náboženství dnes ztrácí svůj společenský význam?

Je pravdou, že dnes klesá počet účastníků bohoslužeb, počet křtů i církevních sňatků, náboženství tedy není součástí běžného života dnes, tak jak tomu bylo dříve. To, že se většina národa nehlásí k žádnému náboženství, však neznamená, že musíme mít nutně nálepku nejateističtějšího národa světa. Statistické analýzy z roku 2006 (DIN 2006) ukázaly dva hlavní typy věřících – více než tři čtvrtiny osob bylo možné přiřadit k nějaké religiózní orientaci, první z nich byli tradiční věřící, pro které byla charakteristická víra v nebe, peklo a zázraky a v účinnost modlitby, i když jen relativně malá část z nich se pravidelně účastnila bohoslužeb, tradičních křesťanů byla jen jedna pětina populace. Častější, dvoutřetinové bylo zastoupení druhého typu, stoupenců alternativních náboženských nebo spirituálních postojů (lidé, kteří věří v „pravdivost“ horoskopů, v účinnost amuletů a ve schopnost věštců předpovídat budoucnost.⁹

Přesto se Česká republika řadí mezi země s vysokou mírou sekularizace. Důvody k tomu jsou především historické, pokusíme se je zde nastínit.

Dle Václavíka: *„Dnes se již většina badatelů shoduje, že kořeny českého postoje k náboženství souvisí (nejpozději) s modernizačními procesy 19. století. Mnohem větší nejasnosti a rozpory panují ale v konkretizaci těchto procesů. Jedná se zejména o sociální a politickou diferenciaci společnosti, dále pak o industrializaci, k urbanizaci a scientizaci. Mezi nejčastěji zmiňovanými příčinami vysoké míry sekularizace české společnosti se však objevují především:*

1. formálně úspěšná, leč „povrchní“ rekatolizace, která se „znovunalézáním“ protestantských kořenů českého národa vedla ke vzniku racionalistického a utilitárního pojetí náboženství;

2. antikatolické zaměření českého národního obrození;

3. programové odmítnutí klerikalismu založené na akceptaci myšlenky občanského liberalismu významnou částí české politické reprezentace;

⁹ LUŽNÝ, D.; NEŠPOR Z. R. kol. Náboženství v menšině. Praha: Malvern, 2008, s. 29.

4. *hodnotový pragmatismus většiny české společnosti.*“¹⁰

Neméně velkou roli ve formování vztahu českého národa k náboženství hrálo jistě i 20. století a nastolený režim. Náboženství se stalo něčím zakázaným, aktivní lidé byli pronásledováni.

Období komunistické diktatury českou církev velmi destruovalo. Již na počátku 50. let se komunistickému režimu podařilo ochromit činnost římskokatolické církve a zcela eliminovat řeckokatolickou. Byl vytvořen systém, kde byla jakákoliv činnost církve kontrolována a schvalována příslušnými orgány a kdy i účast na bohoslužbách často znamenala ohrožení existence. Ve vězení skončily tisíce laiků, kněží, mnozí zaplatili životem. Je nutné zmínit, že v církvi nebyli jen oběti, ale také lidé připraveni ke kompromisům s režimem, a dokonce kolaboranti s komunistickým režimem.

Předělem se nepochybně stala druhá polovina 60. let, kdy byli propuštěni téměř všichni vězňové, a arcibiskup Beran vycestoval do Vatikánu. Pražské jaro však nezasáhlo náboženské okolí v takové míře, jako to kulturní. Období tzv. normalizace pak znamenalo pro církev větší nebezpečí než 50. léta. Česká církev a zvláště někteří její představitelé dělali kompromisy, které přinesly dílčí úspěchy, ale byly morálně problematické a znejistěly část věřících v jejich vztahu ke komunistické diktatuře. Důležitým fenoménem byla podzemní církev, u římských i řeckých katolíků tajně vysvěcení kněží a tajné exercicie, u protestantů laici a nehlášená shromáždění. U obojích pak tajná výuka náboženství a práce s mládeží i dospělými a šíření pašované literatury. I v této době byli mnozí duchovní ve vězení. Vliv podzemní církve vyvažoval (a často převažoval) kolaboraci oficiálních představitelů.

Po roce 1989 se rychle podařilo obnovit církevní struktury, i když např. některé biskupské stolce byly obsazeny vybranými kompromisními kandidáty, byly také obnoveny nebo nově založeny teologické fakulty.¹¹

Jak však nastolení režimu ovlivnilo vztah Čechů k náboženství? Náboženství bylo pokládáno za klamavou ideologii, přičemž je nesporné že mnoho Čechů se tak začalo této „klamavé ideologii“ stranit. Na druhé straně se náboženství stalo něčím zakázaným a neslo tak v sobě něco příznak protestu.

¹⁰ VÁCLAVÍK, D. Náboženství a moderní česká společnost. Praha: Grada Publishing, a. s., 2010, s. 52.

¹¹ FIALA, P. Laboratoř sekularizace. Brno: CDK, 2007, s. 39 – 43.

Podle Václavíka: „*Náboženské společnosti, zejména katolická církev, ale v jistém ohledu i náboženství jako takové se pro nezanedbatelnou část společnosti staly vyjádřením alternativy, jinakosti a v jistém smyslu i naděje. Šlo ale o naději „politickou“, a nikoliv spojenou se snahou o nalezení nového způsobu života. Ten byl naopak stále více ovlivňován konzumerismem a individualizovaným materialismem. Není proto divu, že relativně vysoký počet „věřících“ v prvních letech po pádu komunismu byl spíše než čímkoliv jiným výsledkem „politické deklarace“ související s negativním vymezením se vůči bývalému režimu. V okamžiku, kdy takové vymezení přestalo mít své opodstatnění, došlo logicky k poklesu vědomé a otevřené identifikace s náboženstvím a konkrétní náboženskou skupinou. Vše se jakoby vrátilo do starých kolejí náboženského indiferentismu a nedůvěry vůči náboženským institucím, která občas přerůstala v odmítání náboženství jako takového.*“¹²

Jaká je situace dnes?

V roce 1991 se „jen“ 40% české populace prohlásilo za ateisty, přesněji – označilo se za osoby bez vyznání, dalších 39 % se deklarovalo jako katolíci a dalších 16 % populace na tuto otázku neodpovědělo. O 10 let později byla situace zcela odlišná. Žádné „náboženské oživení“ se nekonalo, přičemž počet členů velkých, celonárodních a tradičních církví, katolických a protestantských výrazně poklesnul.

Dle výsledků sčítání lidu se zdá, že míra religiozity české populace v 90. letech poklesla, množství ateistů zase stoupl.¹³

¹² VÁCLAVÍK, D. Náboženství a moderní česká společnost. Praha: Grada Publishing, a. s., 2010, s. 115.

¹³ NEŠPOR, Z. R. Jaká víra? Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2004, s. 23 – 24.

Tabulka č. 1: Rezidenti v České republice podle vyznání, 1991 a 2001

Církev	1991	1991(%)	2001	2001 (%)
Římsko-katolická církev	102135	39	2740780	26,8
Řecko-katolická církev	7030	0,1	7675	0,1
Pravoslavná církev	19354	0,2	22968	0,2
Českobratrská církev evangelická	203996	2	117212	1,1
Církev československá husitská	178036	1,7	99103	1
Slezská církev a. v.	33130	0,3	14020	0,1
Svědkové Jehovovi	14574	0,2	23162	0,2
Adventisté	7674	0,1	9757	0,1
Jiné církve	23899	0,2	253411	2,5
Bez odpovědi	165617	16,2	106673	8,8
Ateisté	4112864	39,9	6039991	59
Celkem	10302215	100	10230060	100

Zdroj: NEŠPOR, Z. R. Jaká víra? Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2004, s. 24.

Česká republika se opravdu stala zemí, kde zvítězil sekularismus. Příčinou nebyl jen nastolený režim 2. poloviny 20. století, ale další historické faktory, které byly posilovány. Avšak jak bylo zmíněno na začátku, to, že se většina Čechů nehlásí k žádné církvi neznamená, že musíme být nutně považováni za nejateističtější národ světa. Češi věří, mají svoji vlastní podobu spirituality, spojenou často s hledáním sami sebe, snahou prožít život smysluplně.

1.2 Náboženství jako smysl života

Každý člověk si nezdědka klade otázku, proč vlastně existuje, zda to, co dělá, má nějaký význam, zda vůbec celý jeho život, který dostal šanci žít, má smysl. Otázka po smyslu života se zdá být aktuální v posledních letech, kdy světem otřásla nejedna velká tragédie, ale kdy se zdá, že se většina z nás honí jen za materiálními hodnotami, konzumerismem. V tuto chvíli se právě náboženství zdá jako nejstabilnější hodnota,

něco, co člověku může dát pocit, že naplňuje svůj život naplno a že to, jak žije, má opravdu smysl.

Náboženské směry všech dob a všech odrůd hledají smysl lidského života ve vztahu k něčemu mimo tento život sám, nejčastěji jakési zvláštní duchovní říši a jí vlastním bytostem. Ta může mít mnoho podob, ale vždy je odpověď založena na hypotéze o této druhé, vyšší a lepší říši, resp. o jakémsi „nadskutečném“ světě a životě.

Náboženské pojetí smyslu lidského života se rodilo v dějinách lidské společnosti zákonitě znovu a znovu všude tam, kdekoli se začíná hledat vysvětlení pro existenci tolika zla ve světě. Je bezprostřední reakcí lidské mysli na cokoli, co je lidem v tomto životě tíživé a neřešitelné: od nemocí a smrti až po bídu a politický útlak. Co je prostší a přirozenější, než že existence tolika stinných stránek života vedla lidi k přesvědčení, že vedle tohoto světa existuje ještě život jiný, lepší, v němž se vše napraví, odčiní a rozřeší? Tak jsou rázem a jednoduše „vysvětleny“ všechny palčivé a neblahé jevy tohoto světa. Těžko si lze představit, že by první pokusy o řešení smyslu lidského života mohly vypadat jinak. Skutečnost, že na tisíci místech země došli lidé nezávisle na sobě k téže odpovědi, je svědectvím přirozených základů náboženství v lidské společnosti, svědectvím toho, že náboženství je něco typicky lidského, pozemského, produkt citění a myšlení lidí o jejich vlastní situaci v době, kdy již o problémech a bolestech svého života mysleli, ale kdy ještě byli bezmocní řešit je bez pomoci iluzí. Náboženská odpověď na otázku smyslu lidského života má proti všem ostatním řadu nesporných výhod, jež lze redukovat na to, že dovede dát okamžitě a většinou velmi působivě výklad jakékoli potíže tohoto života kterémukoli člověku, tím přinejmenším „odvést“ jeho pozornost od oněch bolestí někam jinam. Proto také uspokojila v dějinách stamilióny lidí hledajících odpověď na otázku smyslu lidského života, vyřešila jim relativně uspokojivě vše, co je trápilo.¹⁴

Má dnes mladý věřící člověk uspořádané hodnoty jinak, než jeho nevěřící kamarád? Je náboženství tím zásadním faktorem, co ovlivňuje jeho plány, touhy a zájmy? Jak se posunuly hodnoty dnešní české mládeže? Na tyto otázky se pokusí následující kapitoly odpovědět.

¹⁴ MACHOVEC, M. Smysl lidského života. Praha: Nakladatelství politické literatury, 1965, s. 27 – 29.

2. Hodnoty mládeže

Hodnoty člověka jsou jeho hnacím motorem, každý z nás se táže po tom, co je správné, mravné, potřebné či nepotřebné. Individualita člověka znamená individualistický přístup i k sestavování vlastního žebříčku hodnot. Lidé během svého života, fyzického, psychického i sociálního zrání a po získávání životních zkušeností svůj žebříček mění a přehodnocují.

„Hodnoty a hodnotová orientace jsou součástí energetické stránky osobnosti. Spolu s potřebami zájmy a postoji vytvářejí motivaci k jednání člověka a určují směr tohoto jednání. Ta část potřeb, která bývá charakterizována jako základní, vztažená především k biologickému systému člověka, vytváří základní motivaci působící na člověka s velkou naléhavostí, ale v relativně krátkém časovém úseku.“¹⁵

Utváření hodnotového systému podle Krause determinují činitelé endogenní i exogenní. V hodnotové orientaci se projevují individuální rozdíly každé osobnosti dané věkem, pohlavím, dosaženým vzděláním, profesí, celkovou psychickou a sociální zralostí. Za dominující můžeme pokládat faktory exogenní. Hodnotová orientace je závislá na:

- Materiálních podmínkách života.
- Vlivu sociálních a výchovných institucí (rodina, škola, média apod.).
- Vlivu politicko-ekonomické sféry dané společností.

Celospolečenský systém hodnot se nutně promítá do jednotlivých prostředí, která působí na mladou generaci a tím citelně ovlivňuje vznikající orientaci hodnot a ideálů mladého člověka. Pocit hroucení těchto hodnot souvisí s popíráním těch hodnot, které se vyvíjely po staletí a byly kodifikovány např. i v desateru. Předpoklad zdravého vývoje hodnot je spjat s otázkou norem. Společnost by měla vytvářet normy, podporovat a kontrolovat jejich respektování jako jakousi pevnou zeď, na kterou by se promítaly jednotlivé hodnoty s různou mírou odchylky. Tak např. právní norma by poskytovala minimální prostor pro proměnlivost, různorodější by to bylo u etických norem a ještě více u estetických. Když normy chybí, nastává vakuum, hodnoty se nemají k čemu vztahovat a porovnávat.

¹⁵ SAK, P. Proměny české mládeže. Praha: Petrklíč, 2000, s. 65.

Pro novověkou západoevropskou civilizaci, k níž se hlásíme, jsou příznačné následující hodnoty:

- Racionální chápání skutečnosti (vysoká prestiž vědy, slabší vliv náboženství),
- vysoká míra osobní svobody jedince (patřičně regulovaná odpovědnost),
- fungující společnost, řízená na základě racionálního poznání společenských zákonitostí,
- mravní zdokonalování, poznání pravdy.¹⁶

Obecně je dnešní doba vnímána jako období poklesu morálních hodnot, období kdy se před základní lidské hodnoty začíná stavět velikost majetku, obsah peněženky a schopnost vydělat tak, abychom žili „na úrovni“, abychom vlastnili dražší a rychlejší auto než soused a jezdili na lukrativnější místa na dovolenou. To, že nám rodina často nefunguje, že často víme málo o přáních a tužbách vlastního dítěte, to, že není už čas na obyčejné povídání, je věc druhá.

Vývoj industriální společnosti, rozpad druhého světa a průniky s třetím světem hrnou před sebou řadu problémů, jejich řešení není možné tradičními, standardními způsoby. Reflexe nutnosti kvalitativně nových a systémových změn na globální úrovni se ukazuje ve volání po novém světovém řádu. Civilizační krize globálního rozměru však není primárně krizí politickou, ekonomickou, je jen důsledkem duchovní, mravní a hodnotové krize. Dosavadní hodnotový systém není do určité míry společenskými mechanismy naplňován a společnost je tímto stavem frustrována – částečně se hodnoty liberální a konzumní společnosti vyčerpaly. Hodnotové vyprázdnění části populace nejen ve vyspělých západních společnostech vede k hledání idolů.

Nositelem dynamiky a reprodukce hodnotového systému společnosti jsou především mladé generace. Mládež přejímá ze společnosti to, co je živé. Takové hodnoty mládež transformuje a reprodukuje. Hodnotový systém mladé generace proto představuje aktuální situaci odpovídající hodnotový systém společnosti.¹⁷

Podle Krause však současná mládež není nositelem změny, jako tomu bývalo v minulosti. Současná mládež je pragmatičtější a podléhá komercializaci. Z hlediska pohlaví jsou to spíše dívky, které se přibližují modelu „globální mládeže“ jako reflexe

¹⁶ KRAUS, B. Středoškolská mládež a její svět na přelomu století. Brno: Paido, 2006, s. 59 – 60.

¹⁷ SAK, P. Proměny české mládeže. Praha: Petrklíč, 2000, s. 63 – 64.

celkového procesu globalizace. Současná mládež nebojuje proti spotřební společnosti dospělých. Právě naopak, nejenže akceptuje „starý“ svět, ale dokáže už žít mimo hodnoty konzumní společnosti. Mladí antiglobalisté jsou v menšině. Nevědí vlastně proti komu, proti jakým symbolům kapitálu a korporacím směřovat svoji agresi. Boj se státem už přestává mít smysl, protože stát už není hlavním aktérem ekonomických přeměn.

Některé výzkumy také potvrzují, že hodnotový žebříček mládeže víceméně kopíruje průměrné hodnoty celé populace. Zvýrazněny jsou poněkud hodnoty přátelství, volného času a cestování. Mládež je výrazněji než dospělí frustrována v otázkách životního prostředí a volného času. Menší spokojenost projevují i u hodnoty peněz, bydlení a demokracie.¹⁸

Tabulka č. 2: Hodnotová preference mládeže v roce 1996

Hodnota	Pořadí	
	15 - 30	15 - 18
Zdraví	1	1
Mír	2	2
Láska	3	3
Životní partner	4	7
Životní prostředí	5	6
Přátelství	6	4
Rodina a děti	7	9
Svoboda	8	5
Pravda, poznání	9	8
Zajímavá práce	10	12
Demokracie	11	10
Plat, další příjmy	12	11
Rozvoj osobnosti	13	14
Úspěšnost v zaměstnání	14	13
Vzdělání	15	15
Užitečnost druhým lidem	16	17
Zájmy a koníčky	17	16
Majetek	18	18
Společenská prestiž	19	20
Podnikání	20	19
Veřejně prospěšná činnost	21	21
Politická angažovanost	22	22

Zdroj: SAK, P. Proměny české mládeže. Praha: Petrklíč, 2000, s. 98.

¹⁸ KRAUS, B. Středoškolská mládež na a její svět na přelomu století. Brno: Paido, 2006, s. 61.

Na 1. místě se nachází zdraví. Mládež si tedy uvědomuje, že zdraví je předpokladem všech dalších aktivit, přesto její chování tak často nevypadá (v souvislosti s rozšířením drog, kouřením a nízké věkové hranici, kdy většinou mladiství začínají).

Mír naopak souvisí s fungováním společnosti – pokud nebude na světě mír, nemůže se společnost zdravě rozvíjet, je předpokladem života.

3. místo zaujímá láska, která představuje sílu, která člověk nutí překonávat sama sebe, která ho spojuje s druhým člověkem a napomáhá rozšiřovat společnost, děti se rodí především z lásky. S láskou souvisí i hodnota na místě 4. – tedy životní partner, hodnota, která lásku konkretizuje. Začínají se projevovat tendence známé západoevropských zemí, tedy odkládání sňatků, či dokonce soužití bez uzavření sňatku a snižování počtu dětí.

Životní prostředí je globální hodnota, spojená u nás i ve světě s mládeží. Na 6. místě je přátelství, u kterého bychom si mohli položit otázku (stejně jako u lásky) zda je obsazena na tak vysokém místě proto, že je pro mládež důležitá, či zda abstinuje v životě mladého člověka.

Na dalším místě je hodnota rodina, děti. Ve srovnání s ostatními zeměmi se chování českých rodičů považuje za přehnané, rodiče často své děti podporují až do důchodového věku.

Na 8. místě se nachází svoboda, která bývá uváděna jako charakteristika současného společenského uspořádání oproti tomu předchozímu. Většina mladých proto přikládá svobodě velký význam. Pravda a poznání jsou abstraktní hodnoty, které nabývají významu teprve na určitém stupni sociálního zrání. Vysoké pořadí znamená dobrý předpoklad pro další vývoj této generace.

Zajímavá práce je na 10. místě, ve vztahu k této hodnotě je patrná značná diferencovanost. Někteří berou práci jen jako prostředek k získávání peněz, pro druhé se stává důležitou sférou seberealizace.

Hodnota demokracie je na 11. místě. Dala by se chápat jako realizace svobody, která má vztah ke společnosti na nejvyšším pořadí hodnotového žebříčku.

Plat na 12. místě je banální hodnota, ke které je ovšem každý nucen zaujímat nějaký vztah, jelikož díky ní (penězům) můžeme uspokojovat naše základní potřeby.

Pro 39 % respondentů byl dokonce plat hodnotou na nejvyšším stupni důležitosti, peníze jsou tedy dnes mládeží vnímány jako jedna z nejdůležitějších hodnot vůbec.

Na 13. místě je rozvoj osobnosti, který patří jistě k motorům lidské civilizace. Význam hodnoty úspěšnost v zaměstnání, hodnoty na 14. místě, je mezi mládeží silně diferencován, nepředstavuje hodnotovou dominantu, patří k středovým hodnotám.

Na 15. místě se umístilo vzdělání, které má výraznou účelovou složku, je prostředkem k dosažení „něčeho“. „Být užitečný druhým lidem“ na 16. místě se stalo hodnotou s nejsilnější pozicí mezi hodnotami, které jsou vztaženy k sociální dimenzi. Překonává a zeslabuje přirozený egocentrismus jedince.

Na 17. místě je uspokojování vlastních zájmů a koníčků, hodnota, která je spojena především s mladou generací, jelikož mladí mají více volného času než zbytek populace. Majetek na 18. místě je značně diferencován a velmi silně zastoupen na všech stupních. Společenská prestiž na dalším místě je také oceněna velmi diferenciovaně. V poslední době bývá společenská prestiž zmiňovaná v médiích v různých souvislostech, většinou však spíše bulvárních. V souvislosti s kategorií společenská prestiž se projevují atributy konzumní společnosti, právě proto je mladá generace ve vztahu k této hodnotě tak vyhraněná.

Nízké pořadí obsadily hodnoty soukromé podnikání, veřejně prospěšná práce (tato hodnota je spojována s tlakem minulého režimu) a politická angažovanost, která obsadila místo poslední – 22. Nízký význam hodnoty je mezi mládeží všeobecně rozšířený.¹⁹

Nakolik se změnily hodnoty dnešní generace od té předchozí? Velkými proměnami procházela u mládeže od 80. let hodnota rodiny. V roce 1992, kdy tato hodnotová orientace vrcholila, bylo 75 % mladých lidí v nejvyšším preferenčním stupni. Ještě charakterističtější je postupné rozvolňování reprodukčních hodnot.

Globální orientace klesla od roku 1991 do roku 1993 o 12 %. Tento pokles lze vysvětlit snad tím, že mladí lidé předpokládali, že problematika ekologie a globálních problémů bude zakomponována v politice vlády. V roce 1996 byl význam globální orientace pro mládež opět vysoký.

¹⁹ SAK, P. Proměny české mládeže. Praha: Petrklíč, 2000, s.69 – 74.

Celkově poklesl význam sociální dimenze a je také významné, že se prakticky z mladé generace vytratila vrstva mladých lidí, pro které byl sociální či společenský rozměr života nejvyšší hodnotou.

U řady hodnot vidíme po vychýlení přelomu 80. a 90. let návrat na hodnotu z poloviny 80. let. Tento výkyv pravděpodobně souvisí s výjimečností společenské situace. U 2 hodnot znamenalo vychýlení pád a revalorizace s následnou valorizací na původní hodnotu – jedná se o přátelství a uspokojování zájmů, koníčků. Oproti roku 1984 výrazně stoupl význam hodnot rodina, láska, děti a životní partner.

V posledních letech dochází k poklesu významu demokracie, svobody, podnikání, životního prostředí, zajímavé práce a užitečnosti pro druhé. Pokles jejich preferencí je výrazem konfrontace těchto hodnot v podobě, jak byly prezentovány českými liberálními ideology, s jejich uplatněním v každodenní realitě.²⁰

2.1 Definice pojmu „mládež“

Většinu času používáme pojem mládež, ale kdo se vlastně k mládeži může řadit a čím je mládež specifická?

Dle Krause: „*Mládež lze považovat za specifickou sociální skupinu, která ještě není plně výkonná ve sféře pracovní ani ve sféře společenské. Představuje tu část populace, která již není dětmi a nepatří ještě mezi sociálně dospělé.*“²¹

Dle pedagogického slovníku: „*Sociální skupina tvořena lidmi ve věku přibližně od 15 do 25 let, kteří již ve společnosti neplní role dětí, avšak společnosti jim ještě nepřiznává role dospělých. Má charakteristický způsob chování a myšlení, jiný systém vzorů, norem a hodnot. Každá generace mládeže reprodukuje některé kulturní hodnoty dané společnosti, jiné odmítá a vytváří hodnoty nové.*“²²

²⁰ SAK, P. Proměny české mládeže. Praha: Petrklíč, 2000, s. 67 – 84.

²¹ KRAUS, B. Středoškolská mládež a její svět na přelomu tisíciletí. Brno: Paido, 2006, s. 9.

²² PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. Pedagogický slovník. Praha: Portál, 1998, s. 133.

Důležitým určujícím znakem je věk. Pedagogický slovník uvádí 15 – 25 let, někteří autoři dokonce uvádí až 32 let. Horní hranice souvisí se zapojením mladého člověka do života ve všech směrech, kdy přebírá všechny životní role, které charakterizují dospělého člověka (zapojí se do pracovního procesu, založí rodinu...).

Celé období mládeže lze dle Krause rozdělit do 3 etap:

1. V první fázi opouštějí chlapci a dívky školní lavici a začínají se připravovat na profesní život, jedná se o období, které tráví na středních školách.
2. Další období je charakterizováno postupným zaujímáním formálních i neformálních rolí dospělých, pokračování ve studiu na vysokých školách. V tomto stádiu dochází ke značné diferenciaci.
3. Ve třetí etapě je již většina zařazena do pracovního procesu, navažuje vážnější vztahy, začíná žít vlastním rodinným životem a zapojuje se do veřejného života.

Jaká je však ta dnešní mládež? Je poznamenána zásadními společenskými obraty, ke kterým došlo po 89. roce? Nová doba přinesla změny, které zcela změnily pohled na svět a nutně přerovnály žebříček hodnot každého z nás. Pomáhá dnešní společnost smysluplně vyplňovat životy mladistvých, naslouchá a rozumí jejich problémům? Nebo nabízí jen brak a kýč, často spojený s reklamou, televizí, oblečením, videoklipy...²³

Dle J. Kellera je dnešní společnost: *„Bezpečně se o ní ví jen to, že vyrostla v systému, který mluví slovy andělskými o svobodě a o neomezených možnostech a který by si docela dobře vystačil i bez ní. Míra nezaměstnanosti jim jeho skutečný zájem ukáže s přesností na 2 desetinná místa. V blankytném moři pravdy a lásky se uplatní jen ti z nich, kteří v tvrdé a neúprosné konkurenci převálcují méně šťastné vrstevníky. Tito mladí lidé věrně kopírují systém, ve kterém žijí. Proto jsou tak agresivní, pouze nevědí, jak tuto agresivitu vhodně nasměrovat, aby to kariéru usnadnilo, nikoliv předčasně pohřbilo.“*²⁴

V současném světě získává mladý člověk nepochybně více svobody, má širší rozhled v důsledku vzdělání, cestování, moderní techniky... Individuálně se může rozhodovat např. při výběru zaměstnání, ale i partnera či způsobu trávení volného času. Řada jevů však jejich volby omezují – nedostatek učebních míst, omezené možnosti v přijetí na vysokou školu, hrozba nezaměstnanosti apod.

²³ KRAUS, B. Středoškolská mládež na přelomu století. Brno: Paido, 2006, s. 11 – 12.

²⁴ KELLER, J., GÁL, F., FRÍČ, P. Hodnoty pro budoucnost. Praha: G plus G, 1996, s. 4.

Odtud pak často pramení pocity skepse, někdy i bezmoci. Snahy o individualitu jsou konfrontovány s technicky zracionalizovaným světem, kdy je dnes člověk snadno zaměnitelný, anonymní a především nahraditelný, ať už jakoukoliv pozici zastává.

Současný život běží příliš rychle. Chybí žádoucí vzory, ideály pro jednání a tak se celý proces sociálního zrání redukuje na praktické žití. Výsledkem je, že často mladí lidé žijí ze dne na den, bez dlouhodobějších cílů a výraznějších duchovních hodnot či citových prožitků. Arogance chování dnešní mládeže, vulgární vyjadřování a povrchní vztah může být pak důsledkem této absolutizované svobody, v jejímž jménu je tolerováno téměř všechno.

Všechny změny o mládeži reflektuje i Bílá kniha o mládeži, která byla přijatá v roce 2001 Evropskou komisí pro mládež jako základní dokument týkající se mládeže v zemích EU. V ní se píše, že mládež ztrácí důvěru ve stávající demokratické instituce, často i v celou oblast veřejné zprávy. S tím pak souvisí celková nechuť mládeže se v životě nějak angažovat.

Bílá kniha uvádí tři základní charakteristiky mládeže na přelomu tisíciletí:

1. Doba mládí se prodlužuje. Při tom je třeba si uvědomit, že paradoxně platí, že teprve bohatá země umožňuje dlouhou dobu dospívání a vytváří tím ovšem i předpoklady pro vzrůst deviantního chování. V chudých společnostech děti začínají okamžitě pracovat a život se stává bojem o přežití.
2. Život neprobíhá přímočaře. Přináší dnes vyšší nároky ve všech oblastech a nové druhy překážek. Prohlubuje se např. kvantitativní nerovnováha mezi mladými a staršími věkovými skupinami. Dochází také ke kulturním změnám ve vztahu střední generace k mladým lidem. Dospělí často nereagují na větší volnost mládeže tím, že by ji chtěli dostat pod kontrolu, ale tím, že se jim chtějí přiblížit.
3. Kolektivní modely jednání ztrácejí na významu. Proto se jeví jako nutné zapojovat mládež jako aktivního partnera do života.

Základní životní křižovatkou pro mládež představuje rozhodnutí co dělat dál po ukončení základní školní docházky. V zásadě jsou dnes 3 typy mladých lidí: ti, kteří chtějí dále studovat a učit se, ti, kteří nechtějí nikam nastupovat a ti, kteří se nikam nedostali. Poslední dvě kategorie představují ohroženou část populace. Další zásadní

uzlové body ve vývoji mládeže je ukončení středního vzdělání, ale také volba partnera a zakládání vlastní rodiny. Pro současnou mládež je typické, že se tento moment posouvá do pozdějšího věku.²⁵

Stavem mládeže se zabývalo i valné shromáždění OSN a vydalo rezoluci „Světový program opatření pro mládež do roku 2000 a dále“, ve kterém zdůrazňuje, že svět si uvědomuje, že mládež (zde je definována ve věku 15 – 24 let) je hlavním lidským zdrojem pro rozvoj. Jako prioritní oblasti zájmu vytyčila:

- Výchovu a vzdělání – boj proti negramotnosti, přístupnost vzdělání všem bez rozdílu, zvyšování úrovně vzdělání.
- Zaměstnanost – snaha minimalizovat počty nezaměstnané mládeže, rozšiřovat nabídku pracovních míst v souladu s dosaženou kvalifikací.
- Zdraví – zhoršování zdravotního stavu v důsledku zhoršování životního prostředí, životního stylu, programy orientované na znalosti o zdraví a dodržování pravidel zdravého životního stylu.
- Životní prostředí – zdůraznění ve školním kurikulu výchovu o životním prostředí a jeho ochraně.
- Zneužívání drog – reagovat na nárůst počtu uživatelů drog z řad mládeže, zvýšit kontrolu nad léky a dostupností drog, podporovat programy snižující konzumaci drog, rozšiřovat volnočasové aktivity.
- Kriminalitu mládeže – věnovat pozornost prevenci, především násilí, podporovat programy pro využívání volného času, zakládat knihovny, kulturní centra, podporovat cestování mladých.²⁶

2.2 Hodnoty mládeže nábožensky zaměřené

To, že se mladý člověk ztotožňuje s nějakou náboženskou skupinou jistě nějakým způsobem profiluje jeho žebříček hodnot. Tato práce se v praktické části pokusí vytušit rozdíl mezi hodnotami mladého věřícího a nevěřícího člověka.

Průzkum provedený v roce 1996 se také zabýval hodnotovou orientací stoupenců náboženských a ideových směrů a specifických skupin.²⁷ Z výzkumu vyšlo najevo,

²⁵ KRAUS, B. Středoškolská mládež na přelomu století. Brno: Paido, 2006, s. 13 - 16.

²⁶ Tamtéž, s. 19.

²⁷ SAK, P. Proměny české mládeže. Praha: Petrklíč, 2000.

že nejvíce se přívrženci náboženských směrů od zbytku populace liší v hodnotách, které přímo souvisí s podstatou náboženství.

Při zvolení preferencí na škále 1 - transcendentní dimenze života-Bůh, kosmické vědomí, zákonitosti vesmíru, absolutno, svět idejí, 5 – každodenní smyslový život vyšel index 3,6, což značí posun ke smyslovému životu. V další párové hodnotě „individuální duchovní aktivity – formalizované obřady“ se výrazně odlišili katolíci, kteří preferují náboženské obřady před individuálními duchovními aktivitami. Na druhém místě jsou protestanti. Stoupenci ostatních sledovaných směrů výrazněji preferují individuální duchovní aktivity.²⁸

Tato práce se však bude zabývat tím, jaké jsou hodnoty žáků, kteří absolvovali výuku náboženství na střední škole a jak se proměňují hodnoty věřících a nevěřících spolužáků. Je výuka náboženství opravdu něčím, co může pozměnit náš pohled na svět, něco, co dokáže profilovat náš žebříček hodnot?

²⁸ SAK, P. Proměny české mládeže. Praha: Petrklíč, 2000, s. 90.

3. Výuka náboženství

Stále zůstává živou otázkou, zda náboženství patří do kurikula školy, zda by mělo být rovnocenným předmětem mezi ostatními. Žijeme dnes v demokratické zemi, a pokud se rodiče rozhodnou, ať už z jakéhokoliv důvodu, že jejich dítě bude navštěvovat církevní střední školu, musí také počítat s tím, že se náboženství stane součástí jejich výuky. Často si však mohou klást otázku, zda náboženství nepředstavuje určitou manipulaci s dětmi. Domnívám se, že i pro nevěřící žáky může být výuka náboženství obrovským přínosem, který jim otevírá obzory a seznámí je tak s něčím, co patřilo neodmyslitelně do života našich předků, ale i současníků. Cílem žádného učitele náboženství jistě není fanatický výklad Bible a nátlak na děti, jen seznámení s tímto dědictvím lidstva.

Má se však dítě „nábožensky“ ovlivňovat již v raném věku? Dle Muchové můžeme sledovat tři základní postoje k náboženské výchově v raném dětství:

- 1) Náboženství je neodmyslitelným aspektem lidského bytí. Náboženská výchova je tedy součástí celkové výchovy.
- 2) Přesto, že souhlasíme s názorem, že náboženská výchova má význam pro rozvoj celé osobnosti, je možné, že během takové výchovy je dítěti předávám obraz Boha, který zamezuje rozvoj jeho osobnosti a omezuje jeho samostatnost.
- 3) Uvádění do náboženství by mělo začít teprve s dostatečnou duševní zralostí.²⁹

Je tedy správné ovlivňovat dítě nábožensky již v raném věku? Krátké a výstižné shrnutí nabízí Muchová takto: „*Každá výchova, i náboženská, je pozitivní, jestliže cíl na bázi hierarchií hodnot je základní svoboda, dospělost a samostatné rozhodování mladého člověka. A je negativní, destruktivní, jestliže vede k závislosti.*“³⁰

V zásadě tedy výuka náboženství jistě má své opodstatnění v osnovách konkrétních škol. Musí se však vyučovat demokraticky a dávat mladému člověku, který si v období puberty, kdy hledá vlastní já, prostor pro vlastní rozhodnutí.

²⁹ MUCHOVÁ, L. Úvod do náboženské pedagogiky. České Budějovice: PF JU Č. Budějovice, 1992, s.27

³⁰ tamtéž, s. 31.

Dle oficiální internetových stránek České biskupské konference (www.cirkev.cz):
„Výuka náboženské výchovy podle „Osnov náboženské výchovy římskokatolické církve“ se v souladu s Metodickým pokynem MŠMT ČR k organizování a realizaci náboženské výchovy v základních, středních a speciálních školách, vydaném v Praze 27. 6. 2003 pod č.j. 25029/2002–22, realizuje formou nepovinného předmětu „náboženství“ s dotací jedné hodiny týdně. Výuka náboženské výchovy podle „Osnov náboženské výchovy římskokatolické církve“ je připravena začlenit se jako doplňující obor do Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání. Náboženská výchova římskokatolické církve na veřejných a státních školách je výrazem služby křesťanských církví této instituci a je připravena přispívat k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí žáků stanovených platnými vzdělávacími programy.“³¹

Jaké jsou cíle náboženské výchovy? Jistě souvisí s obecnými cíli vyučování, které definovala např. Skalková: *„Cílem vyučování chápeme zamýšlený a očekávaný výsledek, k němuž učitel v součinnosti se žáky směřuje. Tento výsledek je vyjádřen ve změnách, jichž se prostřednictvím vyučování dosahuje ve vědomostech, dovednostech, vlastnostech žáků, v utváření jejich hodnotové orientaci v jejich osobnostním rozvoji.“³²* Jako každý jiný předmět, má i výuka náboženství určité cíle, které spočívají v dosažení určitých znalostí, dovedností a schopností – ať už je to naučit děti modlit se, dokázat pracovat s Biblií či pochopit význam křesťanství pro život jedince.

Muchová vymezuje tyto základní cíle náboženské výchovy:

Pomoc rozvoji našeho lidství – náboženský aspekt výchovy zdůrazňuje orientaci na otázku, odkud může člověk čerpat sílu a energii pro nejrůznější možnosti svého rozvoje.

Dospělost místo kopírování a klišé – mladý člověk dokáže vidět to, co je ukryto, co stojí v popředí, je citlivý pro svět kolem, nachází v něm vlastní smysl.

Dílčí cíle, směry a perspektivy náboženské výchovy:

- Směřování do oblasti „já“ – „lidé“ – „věci“. (schopnost rozumět sám sobě, utvářet svůj život, vycházet s bližními);

³¹ Dostupné z WWW: <http://www.cirkev.cz> [cit. 8. dubna 2010]

³² SKALKOVÁ, J. Obecná didaktika. Praha: Isv nakladatelství, 1999, s. 106.

- Směřování do oblasti „já a Bůh – Bůh a já“ (schopnost objevovat a interpretovat skryté nebo otevřené výpovědi o Bohu, umět vysvětlovat vlastní náboženské zkušenosti, angažovanost pro důstojnost člověka, pro mír a sociální spravedlnost);

- Člověk, který je schopen bezpodmínečné důvěry;
- Člověk, který má odvahu svobodně utvářet svůj život;
- Člověk, který je schopen neustálého zrání;
- Člověk, který je schopen dialogu;
- Člověk, který je schopen vyjádřit oslavu i bolest;
- Člověk, který je schopen oběti a lásky;
- Člověk, který je schopen solidarity;
- Člověk, který je schopen hovořit o naději, ve které žije.³³

Náboženská výchova jistě má své nezastupitelné postavení v osnovách. Každý z nás by měl mít přehled o základních náboženských dogmatech.

Dle oficiální internetové stránky České biskupské konference (www.cirkev.cz) *„Náboženská výchova pomáhá ve svém nejširším pojetí při hledání odpovědí na otázky po smyslu života. Každý člověk touží, aby byl přijímán a milován, aby se mohl s ostatními sdílet. Ve svém okolí se setkává s utrpením a smrtí a touží po perspektivě, která přesahuje hranice vlastního života. Víra v Boha je pro něj jednou z možných odpovědí po smyslu života a motivací altruistického jednání. V geografickém i historickém prostoru Evropy byly vztahy celých generací národů k Bohu i druhým lidem motivovány křesťanskými ideály. Touha po oslavě Boha přivedla stavitele k postavení monumentálních chrámů, malíře a sochaře k vytvoření nejlepších uměleckých děl, panovníky k vytvoření dobrých podmínek pro rozkvět států a mnohé významné osobnosti vědy, umění a politiky motivovala k tomu, aby svou prací oslavily Boha.“*³⁴

³³ MUCHOVÁ, L. Úvod do náboženské pedagogiky. České Budějovice: PF JU Č. Budějovice, 1992, s. 24 – 26.

³⁴ Dostupné z WWW: <http://www.cirkev.cz> [cit. 8. dubna 2010]

3. 1 Vývoj výuky náboženství v České republice

Roku 1528 F. Melancton navrhl zařadit náboženství do protestantského školského systému a tak se stalo školním předmětem. Náboženství se nejprve vyučovalo i v systému veřejných škol.

V 19. a počátkem 20. století došlo k napětí mezi tzv. nedogmatickou výukou náboženství ve škole, které mělo vést k rozvíjení religiozity u dětí a dogmatickou církevní katechetikou. Po roce 1918 se český protestantismus dobrovolně vzdal svého vlastního školství a nechal ho v rukách první Československé republiky. Ta církvím tzv. Malým školským zákonem z 13. 7. 1935 zaručila výuku náboženství jako povinného vyučovacího předmětu ve státních školách. Zákon obsahoval i odstavec o možnosti osvobození žáka od tohoto vyučování na žádost rodičů.

Do školního roku 1952-53 se učilo náboženství jako předmět, u kterého měli žáci možnost osvobození. Od školního roku 1953-54 už byla nutná žádost rodičů, náboženství se vyučovalo po vyučování ve škole a po několika letech bylo ze škol vytlačeno a vyučovalo se na farách a ve sborech

Rok 1989 a zásadní změna režimu a politického uspořádání státu znovu přinesl změny v chápání náboženské výchovy, začalo se hovořit o nezastupitelné úloze jak náboženské, tak etické výchovy. Listina základních práv a svobod zaručila každému svobodu vyznávat náboženství podle svého přesvědčení a zároveň v článku 16/3 prvního oddílu hlavy druhé se výslovně hovoří o tom, že „zákon stanoví podmínky vyučování náboženství na státních školách“. Česká republika jako demokratický stát nemá ve své ústavě zakotvené žádné konkrétní vyznání víry. První české učebnice náboženské výchovy vyšly už ve školním roce 1991/92 a to na podkladě rakouských učebnic. V ČR je předmět Náboženská výchova vyučován především v církevních školách. Ve státních školách je pak často předmětem volitelným.³⁵

³⁵ KLEPÁČKOVÁ, M. Výuka křesťanství na SŠ. (Diplomová práce) Brno: Masarykova univerzita, 2007, s. 13 – 14.

3.2 RVP a výuka náboženství

Reforma školství z roku 2002 s sebou přinesla řadu změn. Každá škola si na základě Rámcového vzdělávacího programu tvoří vlastní Školní vzdělávací program, ve kterém specifikuje vlastní přístup k jednotlivým předmětům, tedy i k náboženské výchově, která může být vyučována jako povinný předmět (především na církevních školách), povinně-volitelný či volitelný předmět. Jak uvádí Muchová původně se RVP problematikou náboženské výchovy nezabýval: „*V původním návrhu RVP vůbec nefiguroval obor náboženská výchova, ani pojem „duchovní rozměr osobnosti“ se v něm téměř nevyskytoval, a to ani v souvislosti s rozvíjením tzv. personálních kompetencí žáka*“.³⁶ Na její podmět byla náboženská výchova do RVP zařazena.

RVP určuje především klíčové kompetence (kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence sociální a personální, kompetence občanská, kompetence pracovní, kompetence komunikativní), tedy schopnosti, znalosti a dovednosti, které by měl žák po odchodu ze školy ovládat, a které by měly protnout celý obsah vzdělávání.

³⁶ MUCHOVÁ, L. Rámcové vzdělávací programy: šance nebo úskalí pro výuku náboženství na státních školách? In: KLEPÁČKOVÁ, M. Výuka křesťanství na SŠ. (Diplomová práce) Brno: Masarykova univerzita, 2007.

4. Školy zúčastněné výzkumu

Výzkum probíhal na třech středních školách a to konkrétně: Arcibiskupské gymnázium Praha, Biskupské gymnázium Bohosudov a Cyrilometodějské gymnázium Prostějov. Kontaktováno bylo více škol, mezi nimiž byly také Evangelické akademie, ale pouze tyto tři katolická gymnázia projevíly zájem a ochotu spolupracovat při výzkumu. Předpokládá se, že pokud by se výzkumu zúčastnili také žáci Evangelických akademií, výsledky by ukázaly rozlišnosti mezi studenty katolických a protestantských škol.

Průzkum probíhal v roce 2009/2010.

4.1 Arcibiskupské gymnázium Praha

Základní údaje

Úplný název školy: Arcibiskupské gymnázium

Ředitel školy: Ing. Mgr. Richard Mašek

Sídlo školy: Korunní 2/586, 120 00 Praha 2 (Školské sestry sv. Františka, Česká provincie)

Webové stránky školy: www.arcig.cz

Zřizovatel: Arcibiskupství pražské

Charakteristika školy:

Škola sídlí v pronajaté budově. Majitelem této budovy, pocházející z roku 1938, je Kongregace školských sester sv. Františka, se sídlem Radimova 33/2, 160 00 Praha 6. Školní budova má šest nadzemních a 2 podzemní podlaží, přičemž Arcibiskupské gymnázium využívá téměř celou budovu, s výjimkou té části přízemního podlaží, která se nachází v delším křídle budovy. Škola disponuje 16 kmenovými učebnami pro 16 tříd gymnázia a dalšími učebnami, mimo jiné odbornými (učebna chemie, fyziky, biologie, výtvarné výchovy, hudební výchovy, jazykové učebny, chemická laboratoř, multimediální učebna pro 60 žáků, 2 počítačové učebny, větší a menší tělocvična). Dále škola vlastní knihovnu, aulu pro 200 osob v suterénu a malou kapli ve 2. patře. Předmětové sbírky jsou uloženy v kabinetech, které poskytují zázemí učitelům.

4.1.1 Výuka náboženství

Žáci mají od primy vždy jednu hodinu náboženství týdně. V primě pouze „povídání“ o duchovních věcech, jako je např. božská dokonalost či jaké jsou části mše atd. Hodiny vede kněz, žáci nejsou známkováni. Účastníci průzkumu uvedli, že všichni dostali na konci roku v primě výborně. Od sekundy do kvinty vede hodiny učitel (absolvent teologické fakulty), probírá se především Starý a Nový zákon a etika: morální, sexuální. V sextě a septimě vede hodinu učitelka, také absolventka teologické fakulty, probírá se také Starý a Nový zákon, ale informace jdou více do hloubky. Hodně žáků nazvalo hodiny „nezáživné“, přesto objektivní, ne fanaticky křesťanské.

Duchovní aktivity

1) Den péče o duši

polodenní duchovní obnova pro každou třídu (mimo oktáv)

začátek mši sv. – kaple sv. Františka a sv. Kláry; kostel sv. Ludmily

2) Exercicie pro oktávy

čtyři dny ztišení a relaxace pro každou oktávu zvlášť

3) Duchovní obnova pro vyučující a ostatní zaměstnance školy

- 2x za rok – v adventu a postě

- místo: u Sester Ježíšových při kostele sv. Josefa na Malé Straně, s biskupem Karlem Herbstem

4) Školní bohoslužby

a) každé úterý (od října) a pátek mše svatá v 7.30 hod. v kapli sv. Františka a svatě Kláry

- první pátek v měsíci mše sv. v 7.30 hod. tradičně u sv. Ludmily,

každé pondělí v 7.50 hod. ranní modlitba za školu (kaple sv. Františka a sv. Kláry)

b) bohoslužby o významných dnech školního roku a zasvěcených svátcích

1.9. - mše sv. na zahájení školního roku (sv. Ludmila), 9.00 hod.

9.11. - Posvěcení Lateránské baziliky (školní kaple), 12.00 hod.

8.12. - Neposkvrněného početí P. Marie - mše sv. (školní kaple), 12.00 hod.

6.1. - Zjevení Páně (školní kaple), 12.00 hod.

21.1. - Ekumenická bohoslužba (školní kaple), 12.00 hod.

31.3. - středa Pašijového týdne - křížová cesta (sv. Ludmila), 12.00 hod.

3.6. - Těla a Krve Páně (školní kaple), 12.00 hod.

Mše svatá k zahájení maturitních zkoušek (školní kaple) - 7.30 hod.

Mše svatá na závěr maturitních zkoušek – (sv. Ludmila) – 11.00 hod.

Děkovná mše sv. na zakončení školního roku (sv. Ludmila) - 9.00 hod.

5) „Rozhlasová povzbuzení“

6) Soutěže

Stezka písmáků - první kolo proběhlo 8.10.2009 – 14,00 hod. ve škole - biblická soutěž pro studenty do 16 let (pro starší mimo pořadí) zajišťuje Mgr. Ondřej Mrzílek, druhé kolo proběhlo 17.11.2009 v modlitebně CASD

Adventní olympiáda v orientaci v Bibli - biblická soutěž pro studenty a profesory AG

7) Duchovní program pro primy v rámci seznamovacího pobytu ve Štěkni se školním kaplanem.³⁷

Škola je velice aktivní v poskytování duchovního vyžití, žáci se těchto akcí rádi a hojně účastní. Ve škole panovala velice příjemná atmosféra.

4.2 Cyrilometodějské gymnázium Prostějov

Základní údaje

Úplný název školy: Cyrilometodějské gymnázium v Prostějově

Ředitel školy: Mgr. Jaroslav Fidrmuc

Sídlo školy: Komenského 17, 796 01 Prostějov

Webové stránky školy: www.cmg.prostejov.cz

Zřizovatel: Arcibiskupství olomoucké

Charakteristika školy:

Vzdělávací, kulturní a evangelizační centrum místní církve nabízející celkový rozvoj osobnosti člověka od nižšího gymnázia (jedenáctiletí žáci) přes maturitu až ke vzdělávání dospělých (komunitní škola). Osmileté, jednotřídní, všeobecně zaměřené církevní gymnázium rodinného charakteru klade důraz na výuku jazyků, matematiky

³⁷ Ročenka Arcibiskupského gymnázia v Praze. Praha: Arcibiskupské gymnázium, 2009.

a informačních technologií. Učební plán je rozšířen o výuku náboženství a etiky. Hlavním cílem a posláním školy obecně je poskytovat vzdělání. Vzděláním rozumíme pomoc ve vývoji od dítěte k dospělému člověku 21. století. Tato pomoc se týká 3 oblastí:

1. budování osobnosti, tj. samostatného, tvořivého, radostného a zodpovědného člověka se zdravou sebedůvěrou, který ví, kdo je, co chce a kam kráčí
2. schopnosti být aktivním členem společnosti, tj. vyznat se ve společnosti, aktivně vytvářet společenství a být zodpovědným občanem
3. schopnosti se ve společnosti specificky nebo profesně uplatnit (účelové vzdělání, pro gymnázium je to především schopnost úspěšně studovat na vysokých a vyšších odborných školách)

Úcta k Bohu, úcta k člověku a respekt ke svobodě člověka je základem životního postoje. Úcta k trojjedinému Bohu, Stvořiteli, Dárci života a smyslu. Ke každému člověku škola přistupuje jako k jedinečné, v nitru krásné bytosti s jedinečným posláním. K objevení a naplnění poslání poskytují to, co každý člověk potřebuje nejvíce: úctu, lásku a kvalitní odborné znalosti specialistů v oblasti vzdělávání a osobnostního rozvoje.³⁸

4.2.1 Výuka náboženství

Náboženská výchova se vyučuje 1x týdně v každém ročníku, jako alternativu si žáci ve vyšším ročníku mohou zvolit etickou výchovu. Náboženství vyučuje kněz, jedná se především o práci s Biblií, výklad desatera atd.

Duchovní aktivity

Projekt „Duchovní obnovy“

- Cíl: Rozvoj spirituální inteligence, praktické předávání základů žitého křesťanství. Probíhá formou tří denního pobytového semináře ve školicím středisku na Staré Vodě u Karlovy Studánky v Jeseníkách.
- Metoda: Analyzovaná a komentovaná zážitková pedagogika, sebereflexe.

³⁸ Ročenka Cyrilometodějského gymnázia v Prostějově. Prostějov: Cyrilometodějské gymnázium, 2009.

- Realizátor: Spirituál školy Ing. Jaroslav Němec SDB, externí lektori.

Schola CMG

Hlavním posláním scholy CMG je chválit svým zpěvem Boha, prožívat společenství a podílet se na slavení liturgie. Pravidelně se zapojuje kolem patnácti členů. Na vedení se podílí Mgr. Peter Markovič, Jana Hanzalíková a Spirituál školy o. Jaroslav Němec.

4.3 Biskupské gymnázium Bohosudov

Základní údaje

Úplný název školy: Biskupské gymnázium Krupka 1 - Bohosudov

Ředitel školy: Mgr. Jiří Breu

Sídlo školy: Koněvova 100, Krupka 1, 417 42

Webové stránky školy: www.biskupske-gymnazium.cz

Zřizovatel: Biskupství litoměřické

Charakteristika školy

Biskupské gymnázium v Bohosudově je všeobecně vzdělávací vnitřně diferenciovaná střední škola, která připravuje žáky především ke studiu na vysokých resp. vyšších odborných školách (v minulém roce uspělo u přijímacích zkoušek z přihlášených cca 83%) a pro výkon některých činností ve státní správě, kultuře a v dalších oblastech. Výuka se řídí vzdělávacím programem pro všeobecná čtyřletá a osmiletá gymnázia doplněným o předmět náboženská výchova. Povinně se vyučuje dvěma cizím jazykům, angličtině a němčině, pro zájemce je možná výuka francouzštiny jako třetího jazyka a francouzštiny případně ruštiny a italštiny jako nepovinného předmětu a výuka latiny jako předmětu povinného. Možná je i volba deskriptivní geometrie. Zřizovatelem školy je Biskupství litoměřické, jehož představitelem je sídelní biskup Mons. Jan Baxant.

4.3.1 Výuka náboženství

Náboženská výchova je dotována jednou hodinou týdně pro nižší stupeň, od 1. ročníku 3. stupně potom dvěma hodinami týdně. V předmětu se studenti seznamují se základy a historií křesťanství i jiných náboženství. Součástí předmětu jsou také témata z oblasti filosofie, psychologie, sociologie, etiky a práva, lidových tradic a kořenů evropské kultury.

Vztah k náboženství považuje škola za soukromou a individuální záležitost každého studenta i učitele. Obecně se očekává sympatizující postoj a vzájemná tolerance. Naopak věřícím studentům a vážným zájemcům o víru je dána možnost využívat služeb spirituála školy.

Duchovní aktivity

Pěvecký sbor IUVENES byl založen roku 1993. Během své činnosti se sbor pravidelně účastnil mnoha školních i církevních akcí.

Bohužel pro špatný technický stav je stále uzavřené středisko mládeže, kde se pravidelně konaly dvakrát týdně bohoslužby, a studenti měli možnosti spolupracovat při pastorační práci o víkendech. V současné době se nepravidelně konají malé tematické víkendy v Mariánských Radčicích, kterých se mohou studenti dobrovolně účastnit.³⁹

³⁹ Ročenka Biskupského gymnázia v Bohosudově. Bohosudov: Biskupské gymnázium, 2009.

B. PRAKTICKÁ ČÁST

5. Metodologie

Provádění výzkumu k této diplomové práci bylo zajištěno pomocí dotazníku. Dotazník je jedna z nejčastějších a nejjednodušších metod sběru dat. Je možné získat data od velkého počtu respondentů, kteří mohou reagovat na otázky jednoduše – buď pouhým zaškrtnutím (výběrem ze zadaných možností), či stručnou odpovědí na otázku (a možností tak vyjádřit svůj názor).

Dotazník byl sestaven na základě prostudované odborné literatury a samozřejmě dle pomoci a doporučení vedoucího práce.

Data byla sesbírána celkem od 180 osob, které dotazník vyplňovali samostatně.

Výzkum probíhal na 3 středních školách. Bohužel jen na 1 z nich mi byl umožněn přímý kontakt s respondenty. Nevím, v jakém prostředí a jakou časovou dotaci obdrželi ostatní studenti při vyplňování a zda tím nebyl celý výzkum ovlivněn. Při kontaktu se studenty nebyl shledán žádný problém, dle mého názoru se snažili odpovídat upřímně, projevíli zájem o výsledky výzkumu.

5. 1 Stanovení výzkumného cíle a hypotézy

Hlavním cílem této práce je zjistit, zda absolventům církevních škol výuka náboženství pomohla při vytváření žebříčku hodnot a zda dochází k posunu u věřících a nevěřících studentů.

Parciální cíle:

- Zjistit, zda výuka náboženství směřuje či ovlivňuje žáky při výběru vysoké či vyšší odborné školy.
- Zjistit, zda i výuka náboženství byla důvodem víry u věřících respondentů.
- Zjistit, zda výuka náboženství ovlivňuje volný čas respondenta, zda ovlivňuje jeho výběr knih či sportů.
- Zjistit, jak věřící studenti vnímají problematiku sexu, alkoholu a kouření.
- Zjistit, zda věřící studenty jejich víra obohacuje a zda mají na některé životní otázky jiný názor, než jejich nevěřící spolužáci a naopak.

Stanovené hypotézy:

- Hypotéza 1: Očekává se, že výuka náboženství bude některé studenty směřovat při výběru vysoké školy.
- Hypotéza 2: Očekává se, že věřící studenti budou přistupovat rozdílně k otázkám sexu, alkoholu a kouření.
- Hypotéza 3: Očekává se, že studenti církevních škol budou mít rozdílné názory na některé životní otázky.

5.2 Charakteristika dotazníku

Dvoustránkový dotazník, který obsahoval 24 otázek byl rozdělen do pěti částí:

- Obecné údaje – věk respondenta, další studijní plány po ukončení SŠ.
- Náboženské vyznání – jaké, důvody víry.
- Volný čas – vztah ke sportu, literatuře.
- Etický profil – otázka kouření, alkoholu a pohlavního styku.
- Ovlivnění životních hodnot náboženskou vírou – subjektivní domněnky respondentů, které se týkají jejich víry a mínění, zda se domnívají, že se jejich názory s nevěřícími/věřícími vrstevníky v nějakých směrech rozcházejí.

5.3 Charakteristika výzkumného vzorku a prostředí

Výzkumný vzorek tvoří celkem 180 žáků středních, nábožensky zaměřených, škol. V Biskupském gymnáziu v Bohosudově odpovídalo celkem 53 žáků 4. ročníků. V Cyrilometodějském gymnáziu v Praze celkem 63 žáků 2. a 3. ročníků, a v Arcibiskupském gymnáziu v Prostějově celkem 62 žáků 3. i 4. ročníků.

Věková hranice studentů byla 16 až 19 let.

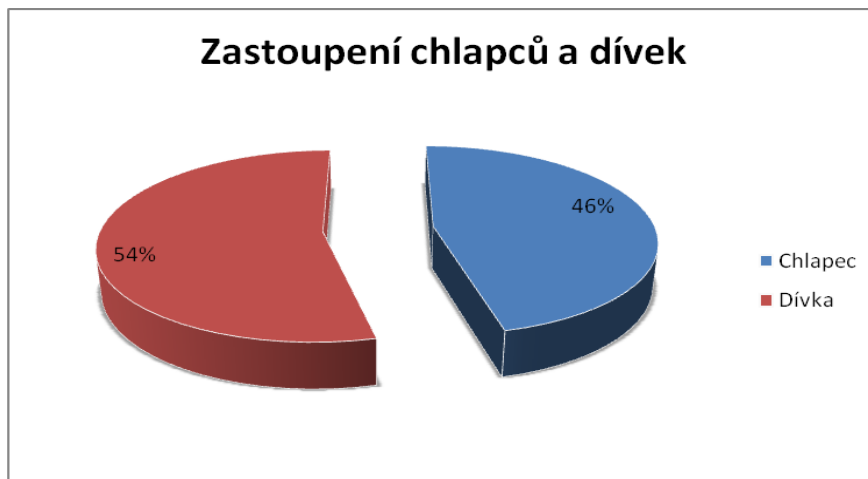
Školy, na nichž byl prováděn výzkum jsou detailně popsány v kapitole 4.

6. Vlastní šetření, vyhodnocení

6.1 Obecné údaje

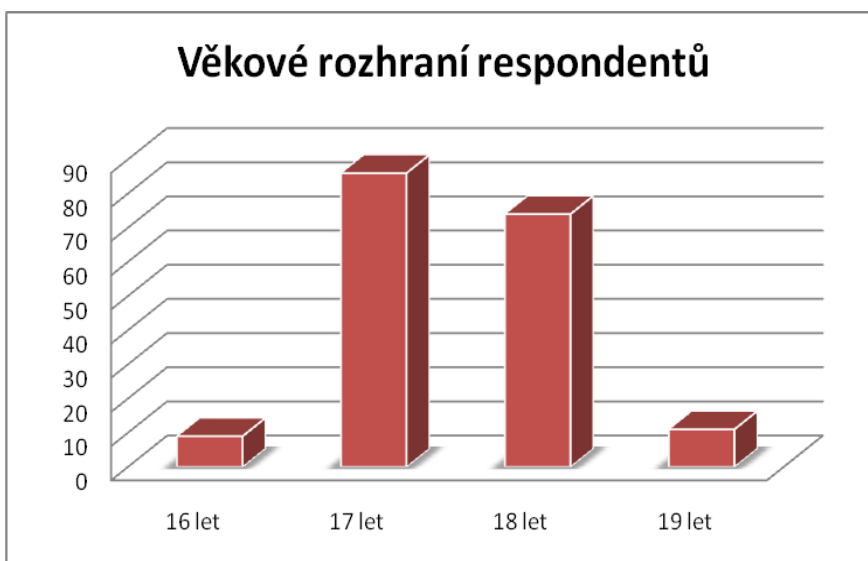
V této části si klademe za cíl se obecně seznámit se zkoumaným prvkem, zjistit jaké je zastoupení chlapců a dívek, jejich věkové rozpětí a další studijní plány.

Graf č. 1:

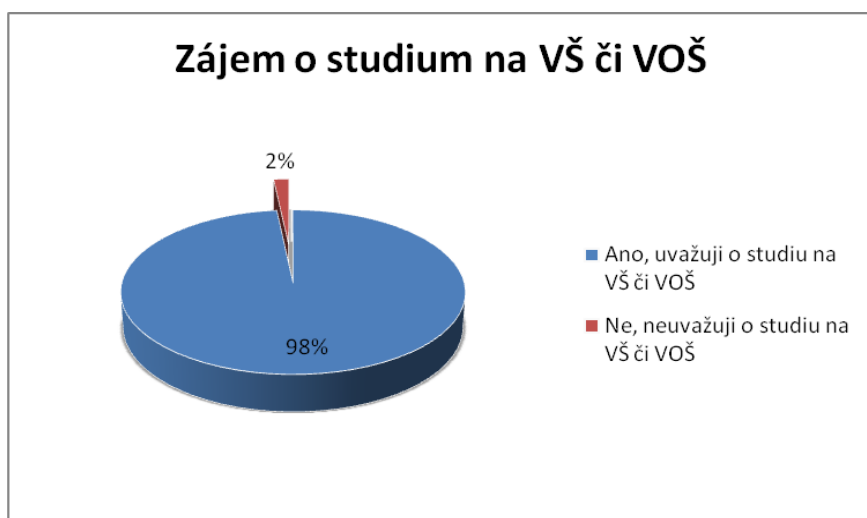
Komentář ke grafu č. 1: Celkový počet odpovídajících dívek byl 97 a celkový počet chlapců 83. V tabulce je rovněž zaznamenáno procentuální zastoupení obou pohlaví, které je velice podobné.

Graf č. 2:

Komentář ke grafu č. 2: Na otázky odpovídali studenti mezi 16 a 19 lety, konkrétně v tomto zastoupení: 16 let: 9 studentů, 17 let – 86 studentů, 18 let – 74 studentů a 19 let – 11 studentů. Průměrný věk byl mezi 17 a 18 roky. Taková věková hranice je ideální, jelikož otázky byly mimo jiné zaměřené i na sexuální život studentů a také na kouření či alkohol.

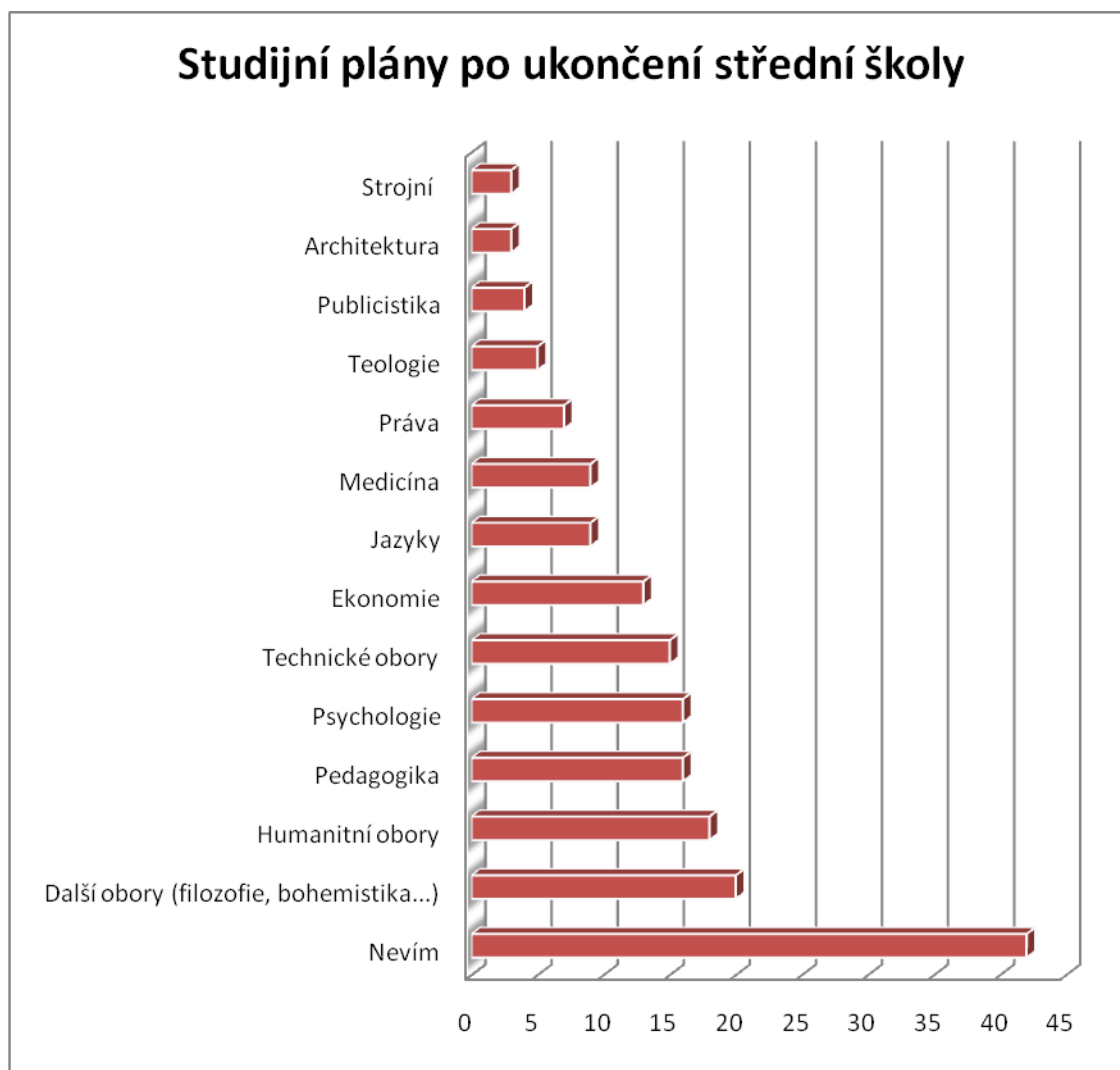
Graf č. 3

Komentář ke grafu č. 3: 98 %, konkrétně tedy 177 žáků uvažuje dále o studiu na vysoké či vyšší odborné škole. Z celkového počtu 177 jen 2 chtějí dále studovat na vyšší odborné škole a pouze 3 respondenti o dalším vzdělávání neuvažují.

Tento výsledek byl očekávaný, jelikož průzkum probíhal na gymnáziích, kde se předpokládá, že velká většina absolventů bude pokračovat na studiu na VŠ či VOŠ. Všechny 3 školy mají u svých žáků velké procento úspěšnosti při skládání přijímacích zkoušek na VŠ či VOŠ (viz konkrétní výroční zprávy škol dostupné na internetu).

Graf č. 4

Komentář ke grafu č. 4: Z grafu vyplývá (hodnoty jsou v grafu uvedeny v absolutních číslech, ne v procentech), že většina respondentů, kterým byla položena otázka, jaký obor by rádi studovali po ukončení střední školy, stále není rozhodnuta. Dále jsou preference rovnoměrně rozloženy mezi humanitní i technické obory, větší zájem žáci projevili o obory ekonomické, pedagogické a humanitní. U humanitních bylo často v závorce doplňováno, že si nejsou jisti, jakým konkrétním směrem studium směřovat, stejný problém byl např. i u jazyků, konkrétně např.: „*Chci studovat jazyky, ale nejsem si jistá, zda na pedagogické či filozofické fakultě*“. Ojediněle se objevilo i přání studovat hudbu, DAMU, finanční analýzu, výtvarné umění či design (viz „Další obory“).

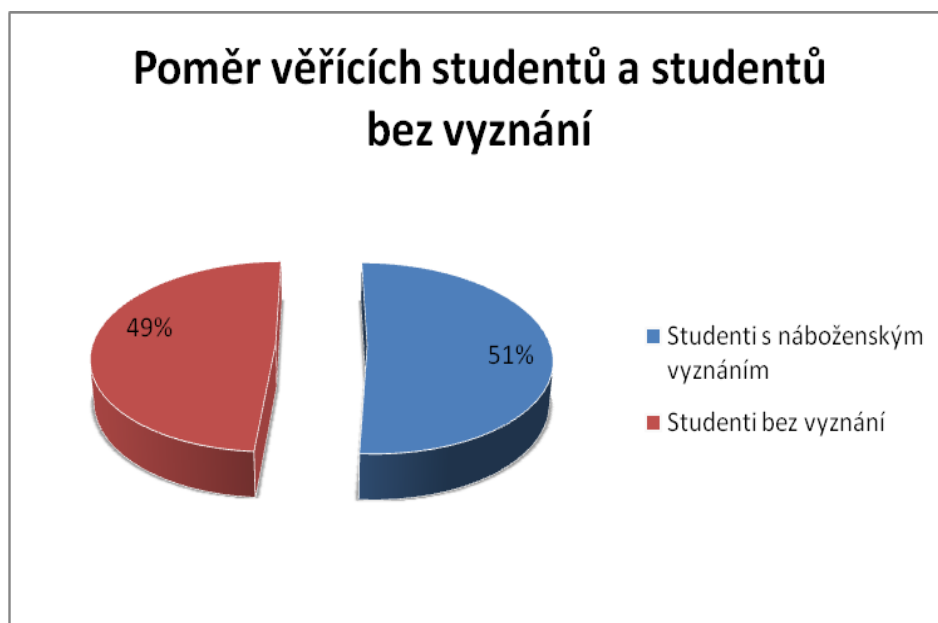
Získat další vzdělání v oblasti náboženství a rozšířit tak získané znalosti ze střední školy je rozhodnuto 5 respondentů, kteří by rádi studovali na teologické fakultě. Jedná se o věřící studenty.

Pouze 2 studenti uvedli, že by chtěli studovat na vyšší odborné škole a to konkrétně obory fyzioterapie a všeobecná sestra. Pouze 1 z respondentů, kteří neuvažují o dalším studiu, uvedl obor, ve kterém by byl rád zaměstnán, a to jako automechanik.

6.2 Náboženské vyznání respondenta

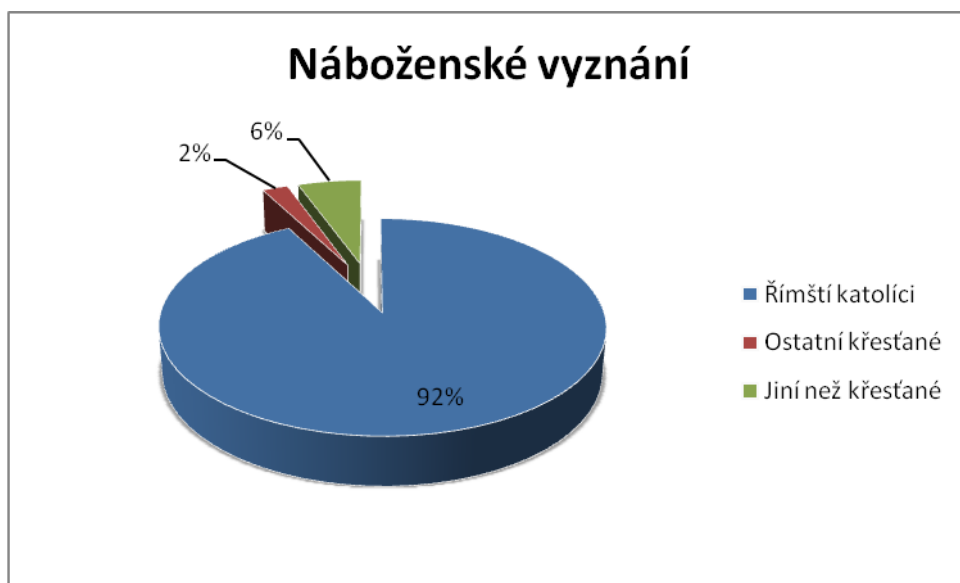
Záměrem druhé části dotazníku je zjistit náboženské vyznání respondentů a jejich důvody víry.

Graf č. 5

Komentář ke grafu č. 5: Z celkového počtu 180 dotázaných se 92 studentů označilo za věřící a 88 za nevěřící. 5 respondentů uvedlo, že se sice neřadí k žádné církvi a sami sebe pokládají za osobu „bez vyznání“, ale že věří v něco, co je přesahuje, co jim pomáhá při cestě životem, ale sami nedokáží určit, co je to, zda Bůh, či jen nějaká síla.

Graf č. 6

Komentář ke grafu č. 6: Drtivá většina respondentů se hlásí k Římskokatolické církvi, která je největší ze všech autonomních církví, je také největší náboženskou organizací na světě. Dle sčítání lidu z roku 2001 se k ní v České republice hlásí 2 740 780 lidí (viz kapitola 1.2). Důvodem, proč je však nejvíce katolíků v našem výzkumu není poměr katolíků k celkové populaci nebo ostatním náboženstvím, ale skutečnost, že výzkum se prováděl jen na katolických školách. Poměr by byl pravděpodobně opačný na církevních školách zřízených jinými církvemi.

1 dotazovaný se hlásí k Československé církvi husitské a 1 k Českobratrské církvi evangelické.

2 studenti označili sami sebe za příznivce taoismu. Taoismus je jedním ze základních směrů staročínské filosofie, jenž vznikl pravděpodobně v 5. či 4. st. př. n. l. Za jeho zakladatele se považuje mudrc Lao-c'. Cílem tohoto poměrně jednoduchého, lidového náboženství je naprosté splynutí člověka s přírodou, které má zaručit dlouhý život. Tohoto splynutí je dosaženo pomocí meditace, duchovních i tělesných cvičení, diet a vzděláváním.⁴⁰

Sympatie k islámu, buddhismu, animinismu vyjádřilo vždy po jednom z odpovídajících.

⁴⁰ Dostupné na WWW: <http://www.svetova-nabozenstvi.cz/taoismus/> [cit. 20. března 2010]

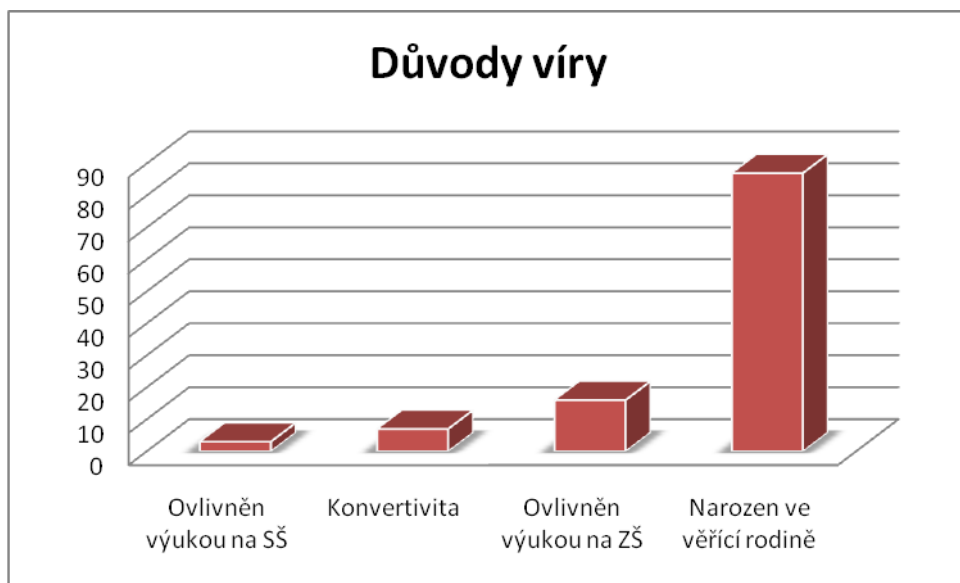
Animismus (z lat. anima, duše) je víra v existenci nesmrtelné, samostatné duše a duchovních bytostí. Je to jedna z teorií o původu náboženství, která vznikla na konci 19. století a prvním, kdo tuto koncepci sestavil, byl Edward Burnett Tylor.⁴¹

Buddhismus je jedno z nejrozšířenějších světových náboženství, vyznává ho až 500 milionů lidí. Stále se vedou spekulace, zda se jedná o filozofický směr či náboženství. Buddhismus je spjat s životem bájného Buddha.

Islám znamená podřízení Boží vůli a muslimské učení je shrnuto do pěti článků: 1. „Věřím, že není jiného Boha než jediného Boha a že Mohamed je jeho prorok.“ 2. Modlitba, pětkrát denně obrácen k Mekce. 3. Půst Ramadán. 4. Předepsaná almužna. 5. Pouť do Mekky, alespoň jednou za život.⁴² Uvedení islámu lze zpochybnit. Domnívám se, že se jedná jen o vyjádření sympatie k němu (ne pravý islám jako takový), anebo jen pózu, muslim by nestudoval na křesťanské škole

Převažující přítomnost křesťanů byla očekávaná, studenti se však hlásí i k jiným náboženstvím, a přestože v malé míře, je tato informace překvapující.

Graf č. 7

Komentář ke grafu č. 7: Naprostá většina respondentů, konkrétně 87 studentů uvedlo, že jsou především ovlivněni rodinou. Jedna třetina z nich ovšem přiznala,

⁴¹ HELLER, J.; MRÁZEK, M.: Nástin religionistiky. Praha: Kalich, 2004, s. 23.

⁴² LACOURT, J. Odvaha k víře. Proč dnes věřit v Boha. Praha: Portál, 1991, s. 57.

že na ně také měla vliv výuka na střední i základní škole, ale že základy jejich víry položila rodina, výchova či jiné faktory: „*Není to jen kvůli rodině. Po smrti sestry a zázraku okolo toho cítím, že mi víra něco dává a že jsem takto šťastná.*“ „*Jsem narozena ve věřící rodině, ale později jsem se musela jako každý pro víru rozhodnout na základě mé osobní zkušenosti s Bohem.*“ Tento názor se vícekrát opakoval.

16 respondentů uvedlo, že jim zásadně v budování jejich vztahu k náboženství pomohla právě výuka náboženství na základní škole, 3 z nich uvedli školu střední. Někteří z nich uváděli, že zásluhu na tom měl konkrétní učitel, jeho způsob výuky, zaujetí pro předmět a osobní charakterové vlastnosti.

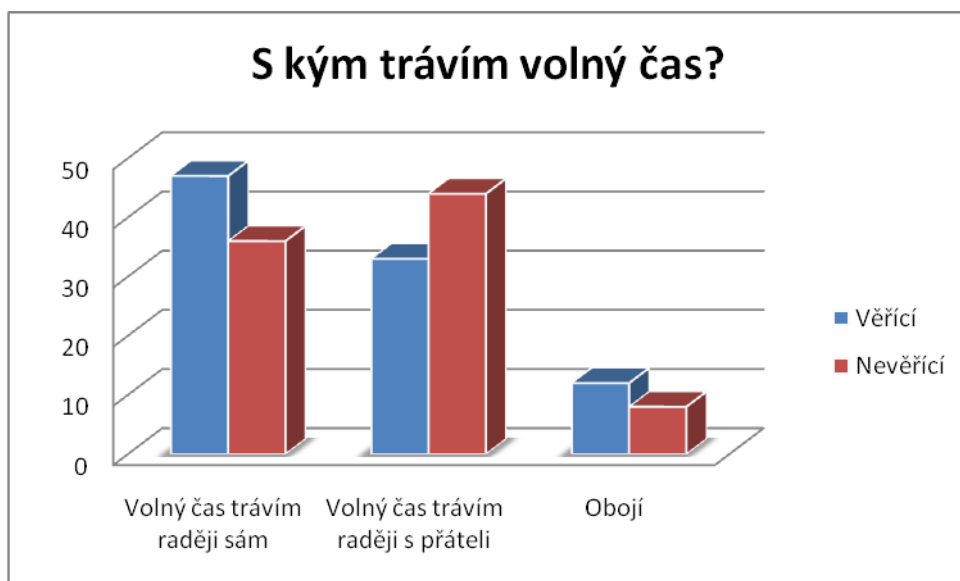
Konvertitu jako hlavní důvod víry uvedlo 7 studentů. „*Rozhodnutí musí udělat každý sám.*“ „*Sám jsem se rozhodl v pozdějším věku.*“

Z výsledků grafu je patrné, že odborné vedení v předmětu náboženské výchovy může mladého člověka přivést k víře, změnit jeho život.

6.3 Volný čas

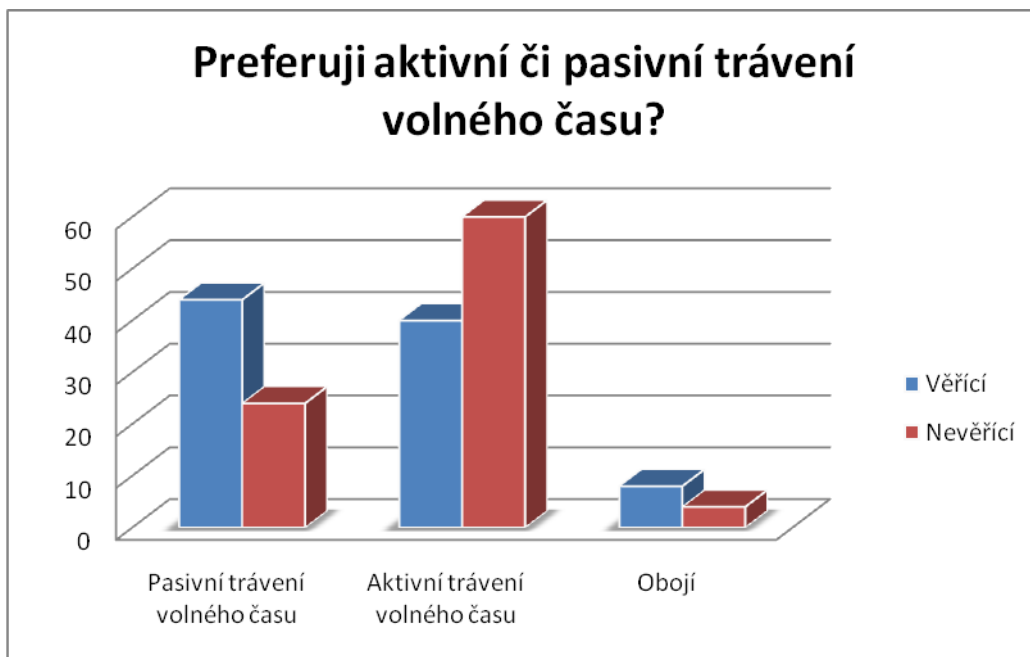
Třetí část dotazníku si klade za cíl zjistit, jak věřící a nevěřící mládež tráví svůj čas, zda výuka náboženství nějakým způsobem ovlivňuje např. jejich výběr literatury atd.

Graf č. 8

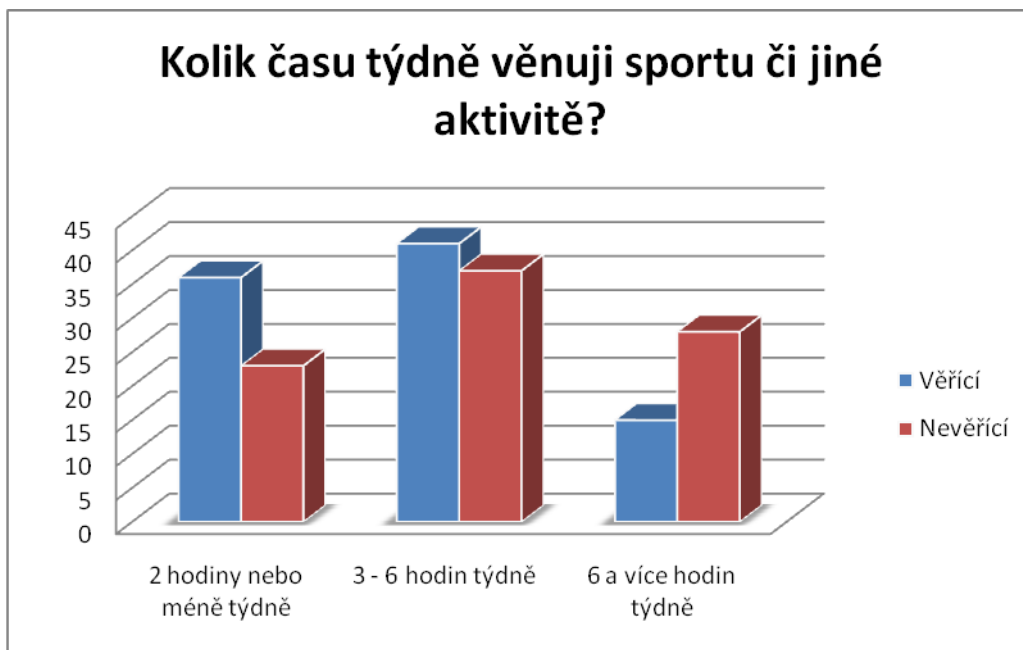
Komentář ke grafu č. 8: Výsledky jsou velice podobné, u věřících studentů mírně převažuje preference samoty a klidu ve volném času, u nevěřících naopak upřednostnění trávení volného času s přáteli, celkem 20 respondentů se nedokázalo rozhodnout a uváděli, že jsou rádi sami i s přáteli.

Graf č. 9

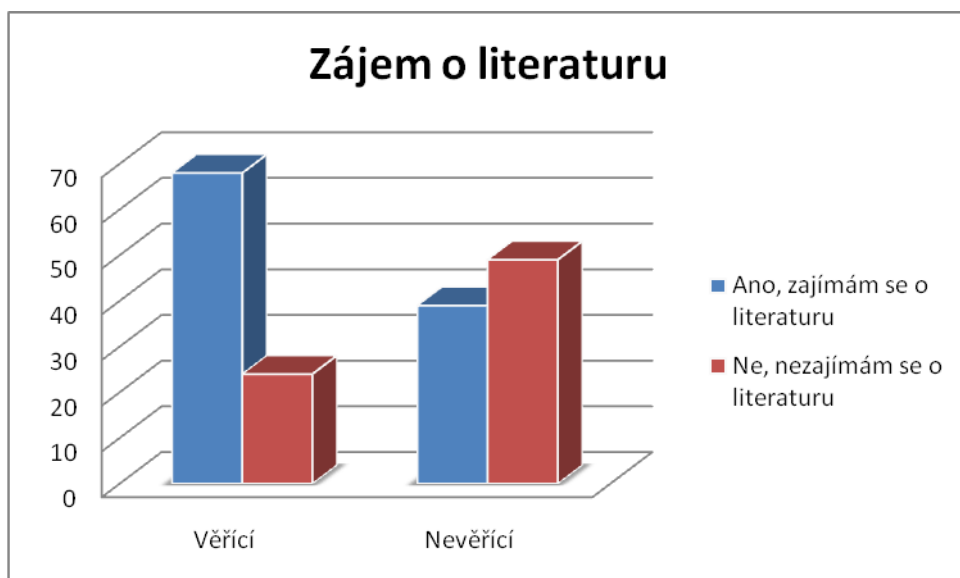
Komentář ke grafu č. 9: Téměř 68 % nevěřících studentů preferuje aktivní pasivní trávení volného času, z řad věřících studentů jen 45 %. 31 % nevěřících a 47 % věřících studentů naopak raději čte či jinak pasivně tráví volný čas. Vycházíme z předpokladu, že pasivní vnímáme jako intelektuální činnost (četbu, studium), aktivní pak jako činnost fyzickou (sport). Zbylí studenti preferují obě možnosti trávení volného času.

Graf č. 10

Komentář ke grafu č. 10: Průměrně se studenti věnují sportu či jiné aktivitě 3 až 6 hodin týdně, rozdíly mezi věřícími a nevěřícími jsou nepatrné.

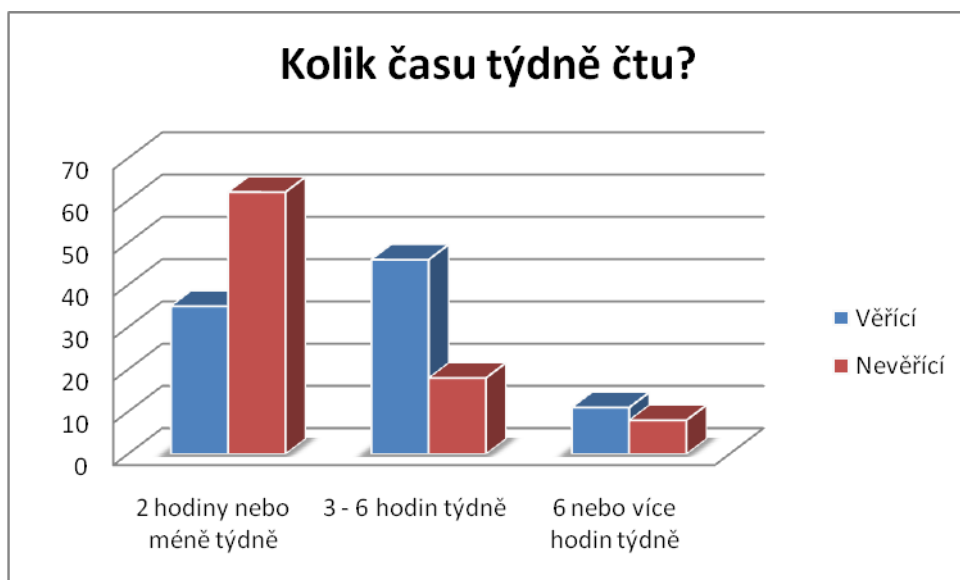
Graf č. 11

Komentář ke grafu č. 11: Téměř stejný počet nevěřících studentů se zajímá, ale také nezajímá o literaturu (konkrétně 39 studentů odpovědělo ano a 49 ne).

U věřících studentů je vidět posun k oblibě literatury, dvě třetiny studentů se o literaturu zajímá (68 studentů), pouze 24 respondentů ne.

Graf č. 12

Komentář ke grafu č. 12: Opět můžeme pozorovat větší zájem o čtení u věřících studentů, z nichž jich 46 uvedlo, že průměrně čte 3 až 6 hodin týdně, kdežto u nevěřících studentů se jich většina věnuje čtení jen 2 nebo méně hodin týdně (62 studentů).

Další část dotazníku zaměřená na literaturu chtěla zjistit oblíbený žánr respondentů. Zmíněné žánry byly u věřících i nevěřících studentů velice podobné a žánrově velmi rozlišné, pohybovaly se mezi dramatem, poezií i prózou. Naprostá většina však projevila sympatie k próze, zastoupené téměř všemi žánry – od historické, fantasy, psychologické, válečné, filozofické, 10 respondentů také zmínilo jako oblíbenou četbu časopisy – Reflex, Respekt, 2x byl také zmíněn Katolický týdeník.

Mezi oblíbenými knihami byl téměř 15x zmíněn Harry Potter a 10x Pán prstenů. Je zajímavé, že 8 studentů zmínilo jako svou oblíbenou knihu Bibli a 2 z nich dokonce sami sebe nepovažovali za věřící. Mezi věřícími studenty se vícekrát opakovaly knihy s židovskou či náboženskou tematikou: Válka židovská, Židovka z Toleda. 3x byl zmíněn Ježíšek v Betlémě, dále také Kauza stvořitel, Hovory k sobě. Dále byl často jako autor oblíbených knih zmiňován (a to jak mezi věřícími tak i nevěřícími studenty) E. M.

Remarque, Paulo Coelho, Oscar Wilde, Karel Čapek, ale také autorka románů pro dívky Lenka Lanczová.

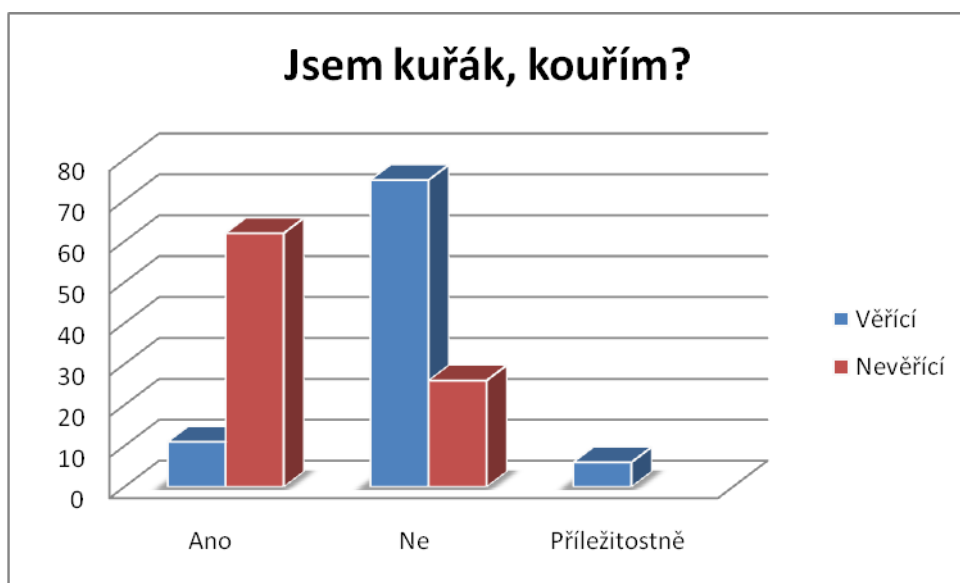
Jak sami studenti (opět jak věřící, tak nevěřící) zmínili, jejich výběr četby zásadně ovlivňuje doporučení učitele českého jazyka. Mezi knížkami, které studenti četli naposledy se především objevují knihy ze seznamu tzv. povinné četby, ne dle vlastního výběru. Je tak zmiňován např. Krysař; Saturnin; Prima sezóna; Petr a Lucie; Romeo, Julie a tma; Osudy dobrého vojáka Švejka; Mistr a Markétka, ale také knihy s drogovou tematikou: My děti ze stanice ZOO nebo díla módního autora posledních let Michala Viewegha.

Výběr četby je v určité míře výukou náboženství ovlivněn. Těžko se na střední škole, kde není náboženská výchova v osnovách školy, setkáme se studenty, kteří jako svou oblíbenou knihu uvedou Biblii. I další studenti projeví inklinaci k tématům týkající se náboženství, židovství a podobné tematiky.

6.4 Etický profil

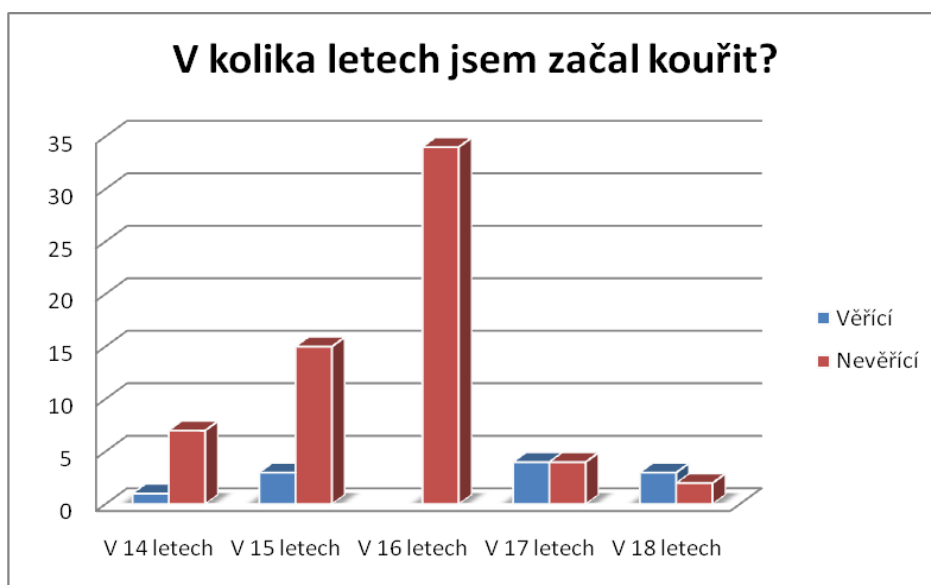
V této části dotazníku se snažíme zjistit postoj studentů ke kouření tabákových výrobků, alkoholu a sexu a poznat rozdíly mezi věřícími a nevěřícími studenty v těchto oblastech.

Graf č. 13

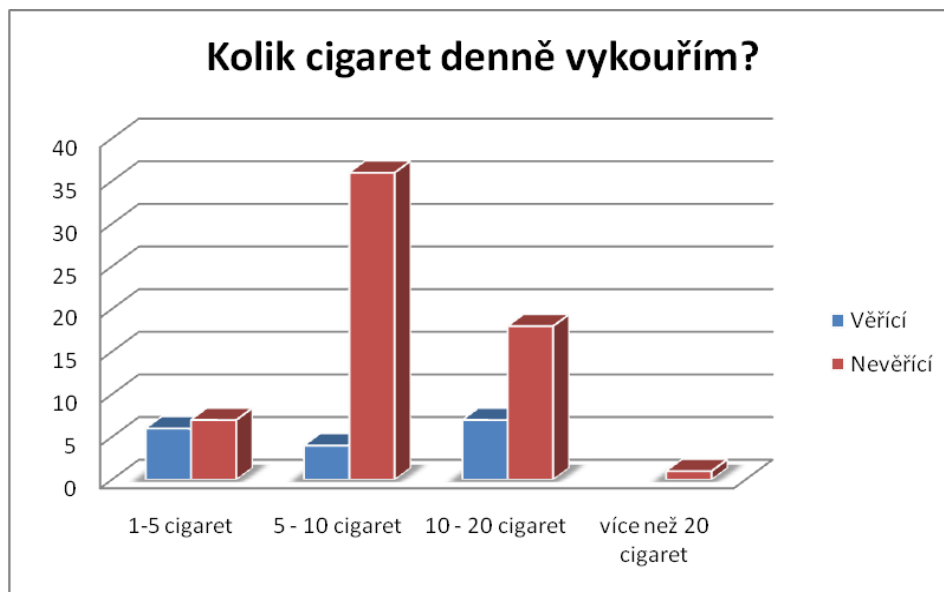
Komentář ke grafu č. 13: Z grafu je patrné, že výrazně větší počet nevěřících studentů se označilo za kuřáky (konkrétně 62), z řad věřících studentů pouze 11 a 6 samo sebe označilo za „příležitostné kuřáky“ („*Kouřím pouze, když se jdu večer bavit s přáteli*“). 75 studentů z řad věřících studentů nežívá pravidelně tabákové výrobky, nevěřících jen 26.

Graf č. 14

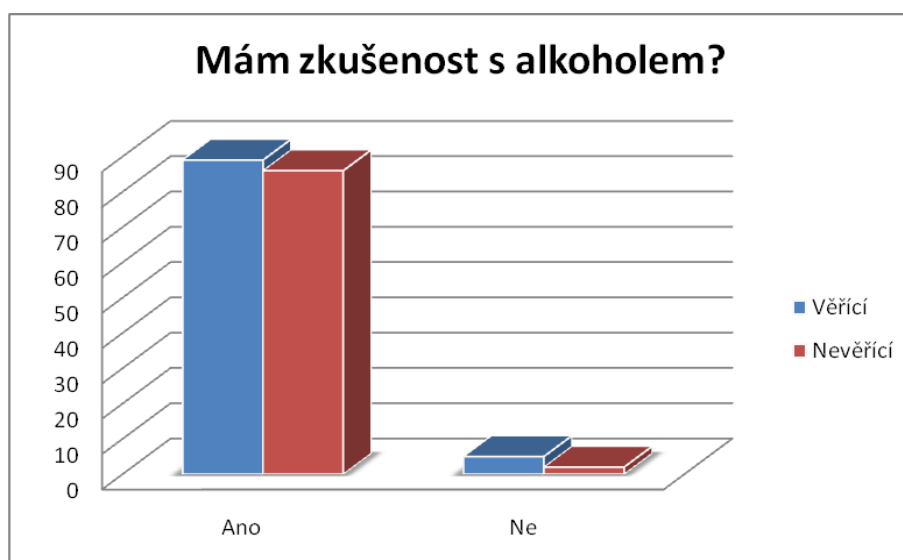
Komentář ke grafu č. 14: Nejvíce studentů začalo s kouřením v 16 letech. Je překvapivé, že celkem 8 studentů začalo s kouřením již ve 14 letech, což je velice nízká a alarmující věková hranice.

Graf č. 15

Komentář ke grafu č. 15: Průměrný počet cigaret, které respondenti vykouří je 5 až 10 cigaret (jak uvedlo 40 dotázaných). Pouze 1 student uvedl, že vykouří více než 20 cigaret, 13 dotazovaných uvedlo, že 1 až 5 cigaret a 25 respondentů vykouří průměrně 5 – 10 cigaret.

Graf č. 16

Komentář ke grafu č. 16: Přestože 96 studentů ještě nedosáhlo hranice 18 let, zkušenosti s alkoholem mají. Pouze 7 respondentů uvedlo, že zkušenost s alkoholem

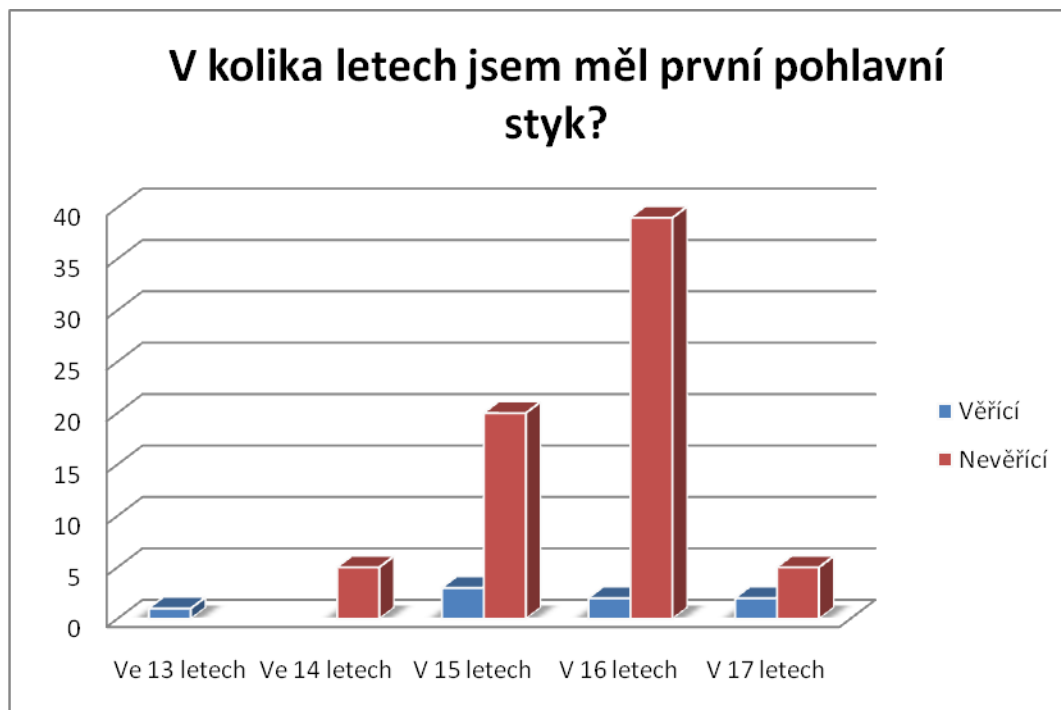
nemají žádnou. Jistě by bylo zajímavé se touto otázkou zabývat detailně, zkušenost s alkoholem může znamenat 1 sklenička při oslavě narozenin oproti tomu, zda někdo v 16 či 17 letech požívá alkohol pravidelně.

Graf č. 17

Komentář ke grafu č. 17: Z tohoto grafu vyplývá jasný rozdíl mezi věřícími a nevěřícími studenty. Otázka brzké sexuality je jednou ze základních otázek, na kterou mají respondenti rozlišný názor. Jedním ze základních církevních postulátů je, že sex patří jen manželům. Za pravdu tomu dávají i naše čísla: 84 věřících studentů nemá ještě zkušenost se sexem, kdežto z řad nevěřících studentů je jich pouze 19. 10 z nich uvedlo, že jejich sexuální nečinnost nijak neovlivnila výuka náboženství, to, že ví, jak se křesťané k otázce sexu před svatbou staví. Jedná se o jejich vlastní rozhodnutí, které nebylo ničím ovlivněno. Tento názor může souviset s otázkou hodnot, s tím, že si respondent vybral studium na církevní škole záměrně.

Graf č. 18

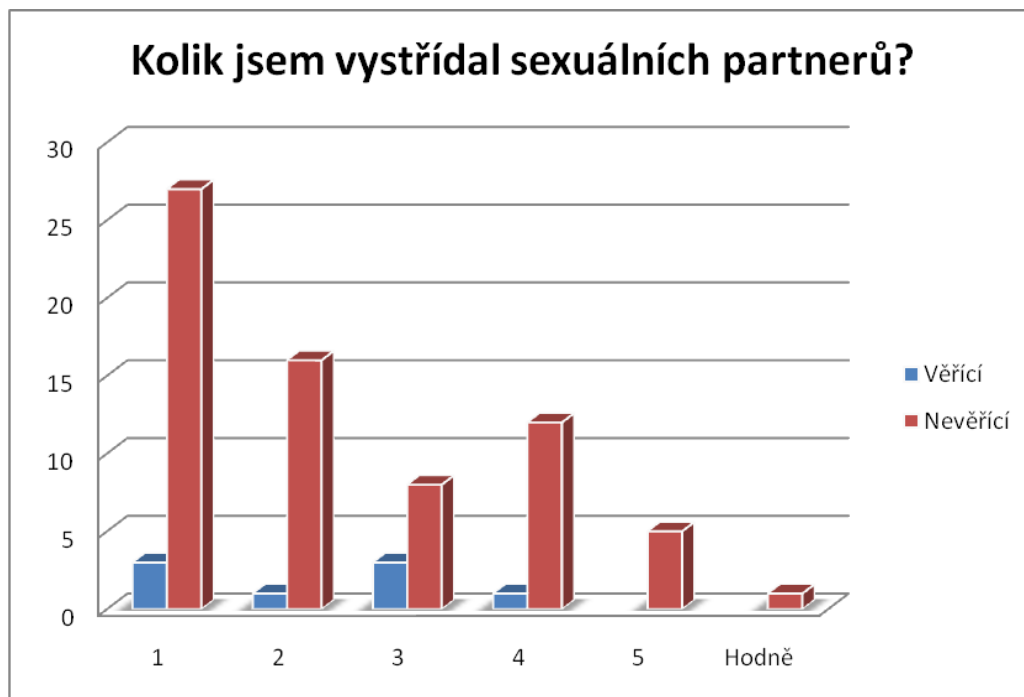

Komentář ke grafu č. 18: Nejvíce studentů mělo první pohlavní styk v 16 letech a v 15 letech. Je závažné, že 5 respondentů uvedlo, že mělo sex ve 14 letech, jeden dokonce ve 13 letech, daleko pod věkovou hranicí 15 let.

Obraz sexuality prošel v poslední době velkou změnou. Na jednu stranu došlo k velkému odtabuizování věcí, o kterých se předtím nemluvilo, což má jistě svůj smysl – mládež je více informovaná, nestydí se mluvit o svých problémech. Na druhé straně tato osvěta se často dostává i malým, často předškolním dětem, které na to nejsou rozhodně připraveni. Naše čísla jsou rozmanitá a dají se z nich těžko vyvozovat obecné závěry. Dnešní mládež je ovlivněna především médií, reklama na sexualitu (i když často nepřímá) na nás kouká na nás z billboardů, z televize a často i ve vysílacím čase před 22. hodinou. Je pak na každém jedinci, jak se k této problematice postaví.

Na závěr je třeba poznamenat, že dotazník nerozlišoval mezi dobrovolným a nedobrovolným sexem, z odpovědí to nelze rozlišit.

Graf č. 19

Komentář ke grafu č. 19: Nejvíce, 30 respondentů uvedlo, že mělo pouze 1 partnera, často byl počet doplněn informací, že se jedná o stálého partnera, který se stal osobou výjimečnou pro život. 17 studentů mělo 2 partnery, 11 studentů 3, a 4 partnery uvedlo 13 studentů. 5 studentů mělo 5 sexuálních partnerů a jeden dotazovaný na otázku odpověděl neurčitým „hodně“.

6.5 Ovlivnění životních hodnot náboženskou vírou

Studentům byly položeny následující otázky: „Čím myslíte, že Vás Vaše víra obohacuje?“ „Cítíte, že na některé životní otázky máte jiný názor, než Vaši nevěřící/věřící spolužáci či kamarádi?“.

6.5.1 Ovlivnění životních hodnot u věřících studentů

Čím víra dnes obohacuje život mladým lidem a jak to vnímají? Nejčastější odpovědi na tuto otázku byly tyto:

- Víra ve věčný, posmrtný život.
- Jiná hloubka a smysl života.
- Větší smysl pro spravedlnost.
- Přátelství na jiné, „hlubší“ úrovni.

Přes 80 % studentů uvedlo, že je především obohacuje tím, že jim dává naději a víru v posmrtný život a vzkříšení. Smrtí pro ně vše nekončí, což je zásadní rozdíl oproti lidem nevěřícím. *„Náboženství mi dává hloubku a další rozměr života, naději, že život nekončí smrtí.“* *„Naděje, že nejsem sám na všechno nikdy a nikde, víra v posmrtný život.“*

Další výhodu věřící spatřují v tom, že pro ně život nabývá jiného, hlubšího rozměru. *„Nejsem omezen hranicí, věřím, že za vším ještě něco je.“* *„Víra vysvětluje smysl života, dává mi útěchu.“*

Víra pomáhá v pohledu na dobro a zlo, respondenti uvedli, že mají jiný názor na odpouštění a souzení lidí. *„Víra mi pomáhá v rozhodování dobra a zla, spojuje mě s ostatními lidmi.“* *„Věřím, že to co se kolem děje, Bůh myslí dobře a že to má smysl.“* *„Víra v dobro vede k tomu, že se snažím žít co nejlépe.“* *„Spravedlivý Poslední soud, na který se mohu spolehnout.“*

Další nezastupitelnou výhodou, kterou věřící shledávají ve své víře je to, že jim pomáhá vytvářet řád v životě a budovat žebříček hodnot, které jsou v nějakých směrech odlišné od žebříčku hodnot nevěřících vrstevníků. Manželství, rodina a další hodnoty spojené s kvalitou života pro ně nabývají zcela rozlišných rozměrů. *„Život pro mne má hodnotnější, duchovní, rozměr.“* *„Pomáhá mi vytvářet řád v životě.“* *„Víra mi dává hodnoty.“*

Několik dotazovaných také uvedlo, že se domnívají, že mají větší smysl pro spravedlnost. *„Víra mi dává duševní rovnováhu, více nad vším přemýšlím, mám větší smysl pro spravedlnost.“*

Další výhodu spatřují věřící v tom, že se setkávají s lidmi, s nimiž mohou všechny tyto věci sdílet. *„Jsem šťastná, protože znám mnoho dalších lidí, se kterými*

se setkáváme v kostele, nebo jsou to mí přátelé, se kterými se mohu bavit o hlubších věcech.“ „Mám mysteriózní přátele.“

13 respondentů odpovědělo na otázku, zda si myslí, že je víra něčím obohacuje, ne či neví. „Jsem pokřtěna, protože jsem z Ukrajiny, mě víra ničím neobohacuje.“

Odpovědi druhou otázkou: „Cítíte, že na některé životní otázky a problémy máte jiný názor než Vaši věřící spolužáci či kamarádi“, by se daly shrnout do 5 základních bodů:

- Předmanželský pohlavní styk
- Antikoncepce, umělé oplodnění
- Eutanazie
- Potraty
- Otázka duchovna

Předmanželský pohlavní styk je dnes běžnou realitou. Jak se ale staví k otázce předmanželského sexu Bible? „Společně s jinými sexuálními přestupky, je předmanželský sex v Bibli opakovaně odsuzován (Skutky 15:20; Římanům 1:29; 1. Korintským 5:1; 6:13; 18; 7:2; 10:8; 2. Korintským 12:21; Galatským 5:19; Efezským 5:3; Kolosenským 3:5; 1. Tesalonickým 4:3; Soudců 7). Bible zastává stanovisko, že před manželstvím je třeba se zdržet sexu. Předmanželský sex je stejně nesprávný jako cizoložství a ostatní sexuální přestupky, neboť všechny předpokládají sexuální styk s někým, s kým nejsme oddáni. Sex mezi manžely je jediná přípustná forma sexu, kterou Bůh schvaluje (Židům 13:4).“⁴³

Jak uvádí Smahel: Předmanželské pohlavní styky jsou naprosto běžné. Pod stálým vlivem komunikačních prostředků, školní sexuální výchovy a omlouvání předčasného sexu mají dospívající, sotvaže se cítí trochu zamilovaní, představu, že spolu musí spát. Těmto mladým lidem má být objasněno, co to známost je a jak velká je jejich odpovědnost před Bohem, církví i společností.⁴⁴

⁴³ Dostupné z WWW: <http://www.gotquestions.org/Cesky/predmanzelsky-sex.html> [cit. 20. března 2010]

⁴⁴ SMAHEL, R. Duchovní vývoj a duševní zrání dítěte. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1997, s. 111.

57 dotazovaných uvedlo, že problematika předmanželského sexu je jedním z hlavních problémů, na který se jejich názor oproti nevěřícím vrstevníkům rozchází. „*Já mám názor, že to není dobré, respektive je lepší až po svatbě.*“ „*Člověk by si měl alespoň partnery lépe vybírat a být si jistý, že je s člověkem, protože ho má rád, ne pro vlastní potěšení.*“

15 studentů také uvedlo, že mají rozdílný názor na užívání hormonální antikoncepce, umělé oplodnění a umělé přerušování těhotenství – „*Život je dar, nemůžeme ho ukončit jen na základě svého vlastního rozhodnutí.*“

Další ze zmiňovaných bodů souvisí s duchovním rozměrem života, s odsuzováním lidí, nevěrou. „*Mám jiný názor na vztahy mezi lidmi, o odsuzování lidí za něco.*“ „*Ano, mám rozdílné názory, ale pouze v otázkách duchovna – existuje někdo nebo něco, co nás řídí? Existuje posmrtný život?*“ „*Ano, nevěřící spolužáci nevěří v posmrtný život, ve vzkříšení.*“

Pouze 10 studentů uvedlo, že nespátřují zásadní rozdíl v jejich pohledu na svět, na životní otázky a problémy oproti svým nevěřícím vrstevníkům. „*Myslím, že věřící a nevěřící mají na některé otázky podobný názor.*“ „*Ano, názory máme rozdílné, ale já to nepociťuji nějak katastrofálně.*“ „*Většinou ne, a pokud ano, tak to většinou s náboženstvím nesouvisí.*“ „*V těchto směrech nemám se spolužáky problém.*“ „*Spíše jim vyvracím jejich přemrštěné názory na věřící.*“

6.5.2 Ovlivnění životních hodnot u nevěřících studentů

Na položenou otázku: „*Cítíte, že na některé životní otázky máte jiný názor než Vaši věřící spolužáci či kamarádi?*“ odpovědělo 46 studentů, že ne či že neví. To je více než 50 %. U věřících tento názor sdílelo pouze přes 10 % studentů.

Zbýlých 42 studentů uvedlo, že nějakým způsobem se jejich názory na život určité liší. Často se jednalo o otázky, které jsou zmíněné v předešlé kapitole: předmanželský sex, antikoncepce, víra v posmrtný život. „*Ano, setkávám se s hádkami z důvodu rozdílného smýšlení často. Jde buď o něco z Bible – např. zda byl Kristus Boží syn –*

podle mého názoru je to královský potomek, dalo by se říct filozof, rozhodně ne Bůh apod. Nebo zda je křesťanství jediná pravá víra, otázka sexu před svatbou, celibátem, zpovědí – jak může být po zpovědi vše odpuštěno?“ „Ano: otázka potratu (já jsem pro), vliv islámu v Evropě, antikoncepce (já jsem pro), kondomy v Africe (já jsem pro).“ „Myslím, že mám jiný pohled na smrt.“

Nově zmiňovaným tématem je islám, druhé největší náboženství světa. O této problematice se zmínilo 5 studentů. *„Dle křesťanů je islám hrozba, dle mne ne.“*

Další skupinu tvořili studenti, kteří se domnívali, že na některé problémy mají určitě jiný názor, ale že náboženství nemusí být nutně tím činitelem, který je způsobuje. *„Ano, ale nemyslím si, že náboženství je hlavní faktor. Každý vycházíme z jiného prostředí, ovlivňují nás jiné věci – od rodiny po školu – a náboženství je pouze další faktor.“* „*Asi mám jiné názory, ale mám pocit, že nejsou přímo v rozporu s věřícími, takže necítím velké rozdíly, snad jen, že mám volné neděle.*“

Novou zásadní informaci přineslo 10 studentů. Odpověděli, že jsou rádi, že jim škola umožnila studovat náboženství, že dokáží lépe porozumět svým spolužákům, ale i dalším věřícím lidem a že seznámení se s křesťanstvím a jeho principy je rozhodně přínosem pro jejich život. *„Velmi často mám odlišný názor, zároveň jsem ráda, že znám i jiné názory, po studiu náboženství lépe rozumím věřícím lidem, přestože je pro mě často jejich víra, život nepochopitelný.“*

Přes 5 % studentů uvedlo radikální, ne příliš demokratické závěry i přesto, že jsou po celou střední školu seznamováni s principy křesťanství a mají znalosti o tomto světovém náboženství. *„Křesťanství je dle mě rakovina lidstva.“ „Myslím si, že není smyslem života někomu sloužit a soustředit se na život po smrti, ale vylepšovat kvalitu svého života a celé lidské společnosti zde na Zemi.“ „Myslím si, že jsou křesťané pěkní blbci. Věří v Boha, protože to jsou srabi a bojí se smrti.“ „Pokud chce být člověk dobrým člověkem, nemusí chodit pravidelně do kostela, aby si to stále připomínal.“*

6.6 Závěr výzkumného šetření

Úkolem této závěrečné kapitoly je zhodnocení celého výzkumu, vyvrácení či potvrzení hypotéz a posouzení dalších závěrů, které z průzkumu vyplynuly.

Hlavním cílem bylo zjistit, zda výuka náboženství ovlivňuje rozhodování studentů v mnoha směrech a jak se liší názory věřících a nevěřících studentů. Výsledky byly zpracovány do přehledných grafů, vyjádřeny buď číselně nebo procentuálně.

Ukázalo se, že samotná výuka náboženství ovlivnila studenty v tom směru, že podpořila a utvrdila jejich vyznání. Jako hlavní faktor studenti uváděli to, že se narodili ve věřící rodině, výuku náboženství jako zásadní faktor uvedlo 20 % dotazovaných.

Při výběru knih se u věřících studentů se prokázala větší inklinace ke knihám s náboženskou, židovskou či křesťanskou tematikou. Zároveň věřící studenti prokázali větší zájem o četbu a také u nich převáželo preference pasivního trávení volného času (tzn. četba, studium) oproti nevěřícím studentům, kde jich přes 68 % uvedlo, že raději tráví čas aktivně (tzn. při sportu či jiné fyzické aktivitě). Konkrétní čas, který studenti věnují četbě, či sportu se u obou sledovaných skupin zásadně nelišil.

- Hypotéza 1: Výuka náboženství směřovala několik studentů k tomu, že by se dál rádi v tomto oboru vzdělávali, konkrétně na teologické fakultě. Celkově 98 % studentů chce pokračovat ve studiu na VŠ či VOŠ.
- Hypotéza 2: Zcela zásadní rozdíly byly zjištěny v části „etický profil respondenta.“ Za kuřáky se považuje přes 67 % nevěřících studentů, kdežto věřících pouze 12,5 %. Zkušenost s alkoholem přiznali téměř všichni v obou skupinách. Zcela jiná čísla charakterizují další část, která se zabývá sexuálním životem. 75 % nevěřících studentů již měli alespoň jednu pohlavní styk, kdežto u studentů věřících je číslo podstatně nižší: 9 %.
- Hypotéza 3: Pouze 10 % věřících studentů uvedlo, že se nedomnívají, že by měli zásadně rozdílné názory na životní otázky. Zbytek respondentů shledává hlavní rozdíly v názorech na předmanželský pohlavní styk, antikoncepci, umělé oplodnění či umělé přerušení těhotenství. Další oblastí, ve které se dle respondentů názory liší se týká „duchovní sféry života“ –

hlubší rozměr života, víra v posmrtný život, větší smysl pro spravedlnost a jiné nahlížení na dobro a zlo.

U nevěřících studentů se jich naopak přes 50 % domnívá, že se jejich názory neliší či že nedokáží na tuto otázku odpovědět. Ostatní spatřovali rozdíly ve stejných problémech jako jejich věřící vrstevníci. Přes 11 % studentů uvedlo, že jim výuka náboženství byla přínosem, díky kterému mohou lépe rozumět spolužákům a dalším věřícím lidem.

7. Závěr

Práce přinesla především poznatek, že výuka náboženství má jistě svůj smysl a opodstatnění jak na základních, tak na středních školách. Nejenže dopomáhá studentům k lepšímu porozumění víře, pro některé z nich byla dokonce tím hlavním faktorem, který je k víře přivedl a zásadně tak změnil jejich život. Díky výuce náboženství dokáží studenti lépe porozumět svým věřícím spolužákům a vrstevníkům, a někteří z nich uvedli, že výuku rozhodně vnímají jako přínos pro svůj život. Některé z nich také ovlivnila při výběru vysoké školy a dále např. formovala jejich výběr literatury.

Zásadní rozdíly mezi věřícími a nevěřícími studenty byly spatřeny v oblasti kouření, alkoholu a pohlavního styku. Také byly formulovány životní otázky a problémy, na které věřící/nevěřící sdílejí rozdílné názory (viz. předchozí kapitola).

Náboženství jistě formuje člověka, speciálně mladého, tím správným směrem. Dle M. Quesnella: *„Výsledky průzkumu českých dospívajících v oblasti morálky a víry v Boha potvrzují myšlenku, že víra odvádí mladé lidi od záporných morálních postojů, a lze tedy konstatovat, že víra přispívá u mladých Čechů k vytváření pozitivních morálních postojů.“*⁴⁵ I přesto, že RVP nepočítá s náboženskou výchovou jako samostatným předmětem, každá škola ji může a domnívám se, že by měla, do svých osnov, buď jako volitelný, povinně-volitelný, či jako kroužek, zařadit.

Tato práce ukazuje, že náboženská výchova může mladého člověka ovlivnit a to nejen tím nejzákladnějším směrem, a to, že mu dá informace a seznámí ho s historií světových náboženství a to především s křesťanstvím, které utvářelo a dosud utváří celou evropskou kulturu, ale i v mnoha dalších ohledech. Může mladému člověku ukázat jinou hloubku vnímání věcí, jiné nazírání na život.

V církevních školách jen samotné působení věřících a nevěřících studentů vedle sebe přináší mnoho rozmanitosti a prostoru pro diskuze o jiném nahlížení na mnoho životních otázek a problémů, jak je obě strany vnímají.

⁴⁵ QUESNELL, M. Co si myslíme, čemu věříme a kdo jsme. Praha: Academia, 2002, s. 150.

8. Seznam použitých pramenů

1. BOWIE, F. Antropologie náboženství. Praha: Portál, s. r. o., 2008. ISBN 978-80-7367-378-9.
2. Bílá kniha Evropské komise. Nový podnět pro evropskou mládež. Praha: MŠMT, 2002. ISBN 80-86033-74-0.
3. DREXLEROVÁ, A. Já a ty. Praha: Společnost křesťanů a Židů, 2007. ISBN 978-80-254-0785-1.
4. FASORA, L.; HANUŠ, J.; MALÍŘ, J. Sekularizace v českých zemích v letech 1848 – 1914. Brno: CDK, 2007. ISBN 978-80-7325-117-8.
5. FIALA, P. Laboratoř sekularizace. Brno: CDK, 2007. ISBN 978-80-7325-141-3.
6. KIMOVÁ, J. Úvod do teologie. Praha: Ideál, 2000. ISBN 80-901017-2-0.
7. GROM, B.; FRIMEL, F. Katechetické metody. 2. vyd. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1992.
8. HANÁKOVÁ, T. Hodnotová orientace a životní styl současné mládeže. (Diplomová práce) Brno: Masarykova univerzita, 2008.
9. HELLER, J.; MRÁZEK, M. Nástin religionistiky. Praha: Kalich, 2004. ISBN 80-7017-721-7.
10. KELLER, J., GÁL, F., FRIČ, P. Hodnoty pro budoucnost. Praha: G plus G, 1996. ISBN 80-901896-4-4.
11. KLEPÁČKOVÁ, M. Výuka křesťanství na SŠ. (Diplomová práce) Brno: Masarykova univerzita, 2007.

12. KRAUS, B. Středoškolská mládež a její svět na přelomu století. Brno: Paido, 2006. ISBN 80-7315-125-1.
13. LACOURT, J. Odvaha k víře. Proč dnes věřit v Boha. Praha: Portál, 1991. ISBN 80-85282-03-3.
14. LUŽNÝ, D.; NEŠPOR, Z. R. a kol. Náboženství v menšině. Praha: Malvern, 2008. ISBN 978-80-86702-53-7.
15. MACHOVEC, M. Smysl lidského života. Praha: Nakladatelství politické literatury, 1965.
16. MUCHOVÁ, L. Úvod do náboženské pedagogiky. České Budějovice: PF. České Budějovice, 1992.
17. MUCHOVÁ Rámcové vzdělávací programy: šance nebo úskalí pro výuku náboženství na státních školách? Přednáška na mezin. katechet. konferenci. Smílovice. PF OU, 2004.
18. NEKVAPIL, V.; VÉVODA, R. Média, kultura a náboženství. Praha: Vyšší odborná škola publicistiky, 2007. ISBN 978-80-903757-2-7.
19. NEŠPOR, Z. R.; VÁCLAVÍK D a kol. Příručka sociologie náboženství. Praha: Sociologické nakladatelství, 2008. ISBN 978-80-86429-92-2.
20. NEŠPOR, Z. R. Jaká víra? Současná česká religiozita/spiritualita v pohledu kvalitativní sociologie náboženství. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2004. ISBN 80-7330-061-3.
21. PALOUŠ, R. Čas výchovy. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991. ISBN 80-04-25415-2.

22. PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. Pedagogický slovník. 2., rozšiř. a přeprac. vyd. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-252-1.
23. QUESNELL, M. Co si myslíme, čemu věříme a kdo jsme. Praha: Academia, 2002.
24. SAK, P. Proměny české mládeže. Praha: Petrklíč, 2000. ISBN 80-7229-042-8.
25. SAK, P. Sociální vývoj mládeže. Praha: SPN, n. p., 1985.
26. SAK, P.; SAKOVÁ, K. Mládež na křižovatce. Praha: Svoboda Servis, 2004. ISBN 80-86320-33-2.
27. SKALKOVÁ, J. Obecná didaktika. Praha: ISV nakladatelství, 1999. ISBN 80-85866-33-1.
28. SMAHEL, R. Duševní vývoj a duchovní zrání dítěte. 2. vyd. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1997.
29. SMAHEL, R. Duševní vývoj a duchovní zrání dítěte v křesťanské rodině. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1993.
30. VÁCLAVÍK, D. Náboženství a moderní česká společnost. Praha: Grada Publishing, a. s., 2010. ISBN 978-80-247-2468-3.
31. WOLF, J. Člověk ve světě náboženství. Praha: Unitaria, 1992. ISBN 80-901277-0-3.
32. WRIGHT, CH. Životní problémy očima křesťanů. Praha: Luxpress, s. r. o., 2001. ISBN 80-7130-095-0.

8. 1 Seznam internetových zdrojů

1. www.cirkve.cz
2. www.cirkev.cz
3. www.e-cirkev.cz
4. www.gotquestions.org
5. www.svetova-nabozenstvi.cz

Seznam příloh

Příloha č. 1: Dotazník k empirickému výzkumu

Dotazník

Dotazník je anonymní a jeho výsledky poslouží k vypracování diplomové práce. Vhodné odpovědi prosím zakroužkujte, popř. doplňte. Děkuji za Váš čas a vyplnění dotazníku.

Pavčina Rosická, studentka Technické univerzity v Liberci

Respondent – obecné údaje:

muž x žena

Věk:

Uvažujete o pokračování ve studiu na vysoké či vyšší odborné škole? ano x ne

- na vysoké škole: jaký obor?.....

- na vyšší odborné škole: jaký obor?.....

Pokud nezamýšlíte další vzdělávání, v jakém oboru byste chtěli být zaměstnání?

.....

Náboženské vyznání respondenta:

Náboženské vyznání

- křesťan: římskokatolická církev; Českobratrská církev evangelické; Československá církev husitská; Jednota Bratrská; jiné (jaké?.....)
- jiné náboženství, jaké?.....
- bez vyznání

Důvody víry:

- Jsem narozen ve věřící rodině
- Konvertita (rozhodl jsem se pro víru v Boha ze své vlastní vůle)
- důvody konverze

.....

- Ovlivněn výukou náboženství

- v rodině
- na základní škole
- na střední škole

- Jiné důvody.

Jaké?.....

Volný čas respondenta

Svůj volný čas většinou trávím sám x s přáteli

Preferuji:

- aktivní trávení volného času (sport)
- pasivní trávení volného času (knihovna, četba)

Kolik času týdně věnuji sportu či jiné aktivitě?

- 2 hodiny nebo méně týdně
- 3 až 6 hodin týdně
- 6 a více hodin týdně

Rád čtu, zajímám se o literaturu ano x ne

Kolik času týdně věnuji čtení?

- 2 hodiny nebo méně týdně
- 3 až 6 hodin týdně
- 6 a více hodin týdně

Který je můj oblíbený žánr?.....

Která kniha/y je/jsou mé nejoblíbenější?.....

Jako knihu jsem četl naposledy?.....

Etický profil respondenta:

Jsem kuřák? ano x ne

Pokud ano, v kolika letech jsem začal kouřit?.....

Kolik cigaret denně vykouřím?.....

Zkoušel jsem již alkohol? ano x ne

Měl jsem již pohlavní styk? ano x ne

Pokud ano, v kolika letech jsem měl první pohlavní styk?.....

Kolik jsem vystřídal partnerů?.....

Ovlivnění životních hodnot náboženskou vírou:

Pro respondenty s náboženským vyznáním:

Čím myslíte, že Vás Vaše víra obohacuje?

Cítíte, že na některé životní otázky a problémy máte jiný názor než Vaši nevěřící spolužáci či kamarádi? Pokud ano, můžete uvést příklad?

Pro respondenty bez náboženského vyznání:

Cítíte, že na některé životní otázky a problémy máte jiný názor než Vaši věřící spolužáci či kamarádi? Pokud ano, můžete uvést příklad?